

76*

התוכן: בחלל הריק — מ. ע. אל"ף / הקץ להגירה חפשית! — אהרן אמיר / מחפכה היא הפתרון —
מאיוור ש. וייזר / שירת האהבה הזרה אצל ביאליק — יונתן רטוש / אהרן מגד — גימ"ל / פן-ערב:
המצוקה החברתי — ד"ר ע. חורון / מכת הערבאות — רעמסס גיראוי / שגאל ושגאליוס — משה ברק /
כושי (שיר) — קרל סנדברג / עמק עשרת הפרשים (ספור) — ע. אבנר / ציונות על שום מה? —
חוחית / עם אחר! — עודד / צרה חדשה: כנענים עליך, ישראל — א. גולומב / רשימות ערביות —
א. תם / אורי אבנרי / צדקה / בחירות "לכל"

בחירות "לכל"

מבלי לבחון את תוצאות הבחירות לכנסת השנייה, אפשר לאמר כי את הבחירות עצמן ציינו שני קוים בולטים ביותר:

(א) השתתפו בהן מאות אלפים שלא היו עוד בארץ בזמן הבחירות לכנסת הראשונה, לפני שנתיים וחצי.

(ב) נמנעו מהן מאתיים אלף איש ויותר. בתוך כלל הנמנעים היה אחוזם של בני הארץ ותושביה הותיקים גבוה הרבה יותר מבתוך כלל המצביעים. ובמידה רבה של ודאות אפשר לקבוע שגדול היה חלקם של המוני הנוער בתוך הנמנעים.

בתוך כלל המצביעים גדול היה ביותר חלקם של אנשים מקרוב-באו, ואנשים אלה, כידוע לכל, נטולים על הרוב כל הכשרה להשתתפות בחיים הפוליטיים של חברה מדינית מודרנית; אף המפותחים ביותר שבהם נבערים מדעת את בעיותיה של ארצם החדשה; שום אדם בלתי משוחזר לא יאמר שמסוגלים הם לבקוט בהן עמ' דה מתוך הכרה ושיקול-דעת.

ברור ומפורש יש לקבוע שמכל בחינה דמוקרטית שהיא היו בחירות מעין אלו שנתנסינו בהן עתה נחשבות בלתי חוקיות.

הן היו נחשבות בלתי-חוקיות קודם כל משום שזכות הבחירה הוקנתה אוטומטית להמוני מהגר רים חדשים הנמצאים במדינה בין שלושה חדשים לשנתיים-שלוש. דבר הסותר את תורת האזרחות והבחירות של כל מדינה מסודרת, וארצות-הגירה קלאסיות בכלל זה; הן היו נחשבות בלתי-חוקיות משום השתתפות המוני אדם שלא נבחנו בחינה כלשהי בידיעת לשון הארץ וחוקיה; משום הלחץ החמרי שהפעילו מפלגה, או מפלגות, באמצעים חמריים או אדמיניסטרטיביים, על המוני בר-חרים; משום עצם השתתפותם של המוני אנשים שאף לפי חוקי-אזרחות ליברליים ביותר עדיין אינם יכולים להחשב אזרחים במדינה, שקביעת אפיה וגורלה נמסרה בידיהם, כביכול.

אבל אנחנו, כידוע, אין לנו חוק אזרחות, ואין בנו איש היודע אם הוא עצמו אזרח ייחשב מבחינה חוקית ואם לא. אנחנו, כידוע, אין לנו חוקה. תחת זאת יש לנו "חוק-שבות", שהוא, כמדומה, חוק-היסוד החשוב היחיד שהספיקה לחוקק הכנסת הראשונה. שנבחרה על-מנת לשמש אספה מכוננת שתקבע חוקים למדינת-ישראל. יש לנו חוק-שבות הקובע שכל יהודי, מה שיהיה, ובאשר יהיה, באשר הוא יהודי, דלתות הארץ פתוחות לפניו. והחוק הזה מניח — מכל מקום, על דרך הקשקש ההגיוני, וכפי שהוא מתפרש בפועל — שכל יהודי העוקר לכאן, או המובא לכאן, דינו כדין יושב-הארץ משנים, וכדין בן הארץ מדורות. ויש אפילו שדינו עדיף מדינם של אלה.

"חוק השבות" המופרך והמהובל, שרשו, וכל צידוקו, בהנחות-יסוד אידאולוגיות של הציונות, הנחות-יסוד שאינן מכוונות כלל לחפוף את טר-בתה של המדינה בתור שכזאת ולא את האינטרסים שלה בתור שכזאת. הוא ביטוייה התחיקתי העקרוני של מדיניות "קבוץ הגלויות" שקבל עליו שלטונה הציוני של מדינת-ישראל.

הדמוקרטיה של המדינה אין לה תקנה אלא במיגור המשטר של "קבוץ הגלויות". כל שטור בתה של הדמוקרטיה הישראלית קרובה ללב, כל המבקש להתנות את זכות הבחירה בתנאים דמוקרטיים אלמנטריים של אזרחות, חייב לאסור מלחמה נגד "חוק-השבות" ונגד עצם המשטר של "קבוץ הגלויות".

כשהתקרבו מספר צעירים מאנשי "אלף" אל שטח בניית-האומה במוצאי ה-14 באוגוסט, שעה קלה לפני טכס הפתיחה של הקונגרס הציוני ה-23, ראו עיניהם מאות לובשי מדים: שורות של חיילים תופסי רובים מכודנים, ומאות שוטרים — (היתה בהם גם יחידה שלמה שהובילה מקורס השוטרים בבית-דגון) — שעמדו משמרות-משמרות — בכל הפתחים ולאורך כל הגדרות.

הצעירים היה עמם מטען-מה של כרוזים, בעברית ובאנגלית נאמר בהם: "הלאה הציונות ממדינת ישראל", והתום היה עליהם: "אלף", קול הנוער העברי. הצעירים נמצאו למדים כבר מעתונת הצהריים של אותו יום כי "למשטרת ירושלים נודע מראש על שורה של הפירות שמכניסים ה'כנענים' במטרה למנוע את כינוס הקונגרס הציוני". עתונת הצהריים מסרו שבחיפה כבר נאסר איש אחד בקשר לידיעה זו, וכי המשטרה "ערמת על המשמר".

הם סקרו את כוחות הצבא והמשטרה שבמקום. אולי פרכסו קורקבניהם מעט, אבל המראה העלה חיוך על שפתיהם: "כל זה בשבילנו!?"

ואכן, כל זה היה בשבילם. עד מהרה גם התברר להם כי ה"קהל" מורכב ברובו שוטרי-חרש בלבוש אזרחי. נסיונותיהם של הצעירים לחלק את הכרוזים או לפורש בתוך הקהל סוכלו מיד על ידי שוטרי-חרש שהקיפום מכל עבר ולא זזו מעליהם. נסיון אחד להפצה נעשה כשהגיע למקום ראש-הממשלה דוד בן-גוריון. אנשי הדמשטרה, הגלויים והחשאיים, הוציאו בג' סות ובחוקי-יד את הכרוזים מידי הקהל שהחל לקרוא בהם. הם עטו על הצעירים, חטפו מהם את כרוזיהם, חבטו בהם, הבחורים לא נפלו ברוחם. הם ניסו וחזרו וניסו. שנים מהם נעצרו, הובלו למטה המשטרה במגרש-הרוסים. הם שוחררו למשך הלילה ולמחרת בבוקר נחקרו חקיר מה ממושכת.

ברור וגלוי כי השלטונות מנויגומור היה אתם למנוע בהזדמנות ההיא כל ביטוי הסברתי-הפגנתי ליחס התנגדות למעמדה של הציונות במדינתנו, יחס הרווח כידוע בחוגים רחבים של הצבור הישראלי, ובפרט בנוער. חששו ודאי שייודע בעולם כי יש הלכירוח כאלה בישראל, וכי דבר זה אולי "יזיק למגביות".

אם לזאת חששו, הרי השיגו דווקא את הדבר שמפניו חששו: האינצידנט נתפרסם בהרחבה בעתונות, סוכנויות-ידיעות עולמיות שלגרו עליו לחוק-לארץ, והוא עשה פרסום לעובדה שהתביעה להגדרתה העצמית של האומה העברית ולהתנערותה מן הציונות היא דגלה של קבוצה לוחמת של אנשים מבני הארץ הזאת.

ושוב הוכח, כפי שהוכח פעמים אינן ספור בקורותיהם של זרמים אידאולוגיים, שכוח-הזרוע הרשמי האלים איננו הנשק המתאים נגד רעיון.

נגדו יש להפעיל כלי-נשק אחרים. רעיוניים קצת יותר.

ואם כאלה אינם בנמצא, הרי לא יועיל ולא-כלום.

רצה המלך עבדאללה הביא עמו סכוי לתקון מה שפגמה החלוקה; הסיכוי לא נוצל, ואין תקוה קרובה לניצולו. מדיניות החוץ שלנו, ככל שאלות-היסוד האמיתיות של הארץ, אף לא עמדה על הפרק במערכת הבחירות לכנסת השנייה, גם לא בשעת הרכבת הממשלה. על כך — במאמר המערכת, בחלל הריק.

מדיניות, העליה החפשית" היא מדיניות המביאה הרס למדינה, למשק, לבטחונה, העליה מתנהלת במסגרת משטרת קליטה בלתי-פרודוקטיבית, מושחת מבחינה מוסרית, מזיק מבחינה חברתית ותרבותית, העומד על יסודות של צדקה, מפילות ואידאולוגיה ציונית. קבוץ גלויות" ובנין מדינה סותרים זה לזה. מאמרו של אהרן אמיר קורא: **הקץ להגירה הפשית!**

המאמר ש. וייזר, הבא לשתף עצמו בקריאתנו למפכה מחשבתית עקרונית בארץ, יש להציגו לפני הקוראים. במלחמת העולם נלחם כקצין-צבא בריטי במדבר המערבי, היה חבר המשלחת הצבאית הבריטית לרוסיה וקצין-מטה במפקדוניהם של מונטגומרי ואייזנהאואר. לאחר מכן התמסר לסיוע למלחמתה של ארץ-ישראל בשלטון הבריטי. ב-1948 בא לארץ להשתתף במלחמתה ולהיות בה לאזרח. הכרת המציאות הישראלית וניחוחה הביאוהו למסקנה כי לבעיותינו — **מהפכה היא הפתרון.**

יונתן רטוש מביא לפנינו ניתוח חריף ונוגע של צירות-היצירות אשר לח. נ. ביאליק, "מגילת האש", תמצית מחקר אשר אותו במכתבים, **שירת האהבה הזרה אצל ביאליק** — הרצאה שהשמייע זה מקרוב ב"קול ישראל" — כבר היתה עילה לפולמוס נמרץ בחוגים ספרותיים.

אהרן מגד, סופר צעיר מטיפוחי "התרבות המתקדמת", אחת מרשימותיו האחרונות שנדפסה ב"אורוגין" הוא ענין בקרתו של גימ"ל, החוזה על מידת הכנות הנשמרת בסופר צעיר מבני הארץ במשטר של "קבוץ גלויות".

מן-ערב: הפרצוף החברתי הוא הפעם ענין מאמרו של ע. חורון, הבא להראות כי אין בערבות כדי לשמש מסגרת חברתית-לאומית מודרנית, גם קצר כוחה מיצירת תוכן ותרבות חילונית-מודרנית.

מיועצנו עודד עוסק, במאמרו **עם אחר!** בתהום הזרות המתגלעת בין צעיר רים ישראלים היוצאים ללמוד בחוץ-לארץ לבין יהודים בני אותם מקומות. הסיכום: הכרת ייחודו היא תנאי ליחסים הוגנים עם זולתנו.

ב ח ק ה ר י ק

בכל שאלות היסוד האמיתיות של המדינה שורר בין כל אלו הסכסוך גמור. שאלות היסוד האמיתיות של הארץ אף לא הועלו כלל על הפרק בתעמולת הבחירות ובמצעי הבחירות. כל המפלגות הללו סאחת עומדות על העקרון של מדינה עדתית-יהודית; כולן כאחת קובעות את המדיניות לא לאור צרכי המדינה כי אם לאור צרכי "קבוצ גלויות"; כולן כאחת דוגלות בהגירה פרוצה, בהתעלם מכושר קליטתה של הארץ ומצורבטחונה; כולן כאחת דוגלות במשטר המגביות; כולן כאחת שותפות לראיית ישראל וגורלה בתלוש מגורלה של ארץ-הפרת כולה.

חילוקי הדעות בין המפלגות הציוניות השונות הם חילוקי דעות בשאלות משניות, בשאלת החלוקה של טובות-ההנאה ממשטר המגביות, בשאלת חלוקת עמדות ההשפעה במשטר-ההגירה הציוני, — בחלוקת החלוקה.

לכן לא יפלא שמדיניות-החוץ לא תפסה שום מקום בפולמוס הבחירות ובמצעי המפלגות. לכן לא יפלא שממשלת-ישראל יכלה שלא לראות עצמה אחראית לחלל-הריק, שנוצר ממורח לקוי שביתת-הנשק, והיא יושבת בחיבוק-ידיים שעה שמפילים גורל על עתידו; ממש כשם שלא ראתה חובה וצורך להגיב תגובה ראויה על כניסתן של יחידות צבא עיראקי לדמשק; ממש כשם שלא ידעה לגלות שום יזמה בניצול האפשרויות של שבירת החזית הערבאית סביבה, ולא השכילה אף לנסות להקים יסוד לגבוש אנטי-ערבאי בארץ-הפרת.

* * *

ממשלת ישראל, והמפלגות הציוניות, מתעלמות ממעמדה ותפקידה האמיתיים של ישראל בארץ הפרת ומתכחשות להם. הן מפקירות את צרכי הארץ והמדינה, ואת עתידן, לצורך בנין עדתי-יהודי, סתגרני, הדוחה מעלי מראש כל שאינו-מבני-ברית.

וההתכחשות הזאת היא הקובעת את מדיניות-החוץ הישראלית, את אפס-היזמה, את חוסר-המעש, את תלישותה של ישראל מגופה של ארץ-הפרת. אולי הסבה האמיתית לאי-ההתערבות הישראלית בשעת המשבר והתמוטה בארץ-הירדן היא הסבה שבגללה חתרה הסוכנות היהודית לחלוקת הארץ, והיא היא אחת הסבות העיקריות שמנעו כל נסיון להדוף את הלגיון הערבי הפולש מחבלי שכם וחברון: הפחד מפני מדינה לא-עדתית, מפני אחוז גדול של לא-יהודים באוכלוסיה, חוסר היכולת הפסיכולוגית לכינון מסגרת של אומה עברית, חילוניות, הפתוחה לכל, בלי הבדל דת, עדה ומצא.

וההתכחשות הזאת היא הקובעת גם את היחס כלפי הלא-יהודים במדינה פנימה, יחס שהוא המפתח למדיניות הישראלית בארץ-הפרת כולה. רק בטחונה המופקפק של מדינה עדתית סתגרנית תלוי בדיכוי של שאר עדות, של לא-יהודים במדינה. רק חשבון הבטחון העדתי, העושקני וקצר-הימים, מחייב ממשלי-דיכוי צבאיים. חשבון הבטחון האמיתי של הארץ, חשבון עתידה, אחדותה, שלומה ותחייתה, יכול לחייב פיקוחים אישיים שונים לגבי חשודים; אין הוא יכול לחייב שום משטר הפליה קבוצי-עדתי. להפך, הפליות כאלו חותרות תחת עצם עתידה, שלומה, ובחשבון רחוק יותר מעט — אף תחת עצם קיומה של המדינה.

מעמדה של ישראל בארץ-הפרת מחייב אותה לעמוד בראש מהפכת הקידמה של התחיה הלאומית האנטי-ערבאית בארץ. בהתכחשת לתפקיד זה, בסייעה לביצורו של משטר פירוד עדתי בארץ תחת שתביא עליו קץ, באי-היותה אבן-גבוש לכלל הכוחות הבונים והתוססים בארץ-הפרת, הריהי דוחפת את כל הכוחות הללו נגדה, בכיוון אחר, במסגרת הערבאות.

כל עקורי מלחמת-48, כל נדכאי המשטרים הרקובים, משטר השעבוד העדתי, הפאודלי, הקולוניאלי, בארץ הפרת, כל אלה המבקשים — בהכרה ושלא-בהכרה — תמורה מהפכנית; כל אלה, ישראל יכלה לגבשם, לעמוד בראשם, לאסור יחד אתם את המלחמה המהפכנית לשחרורה ולתחייתה של ארץ-הפרת על כל יושביה; כל אלה מבקשים עתה השראה ופתרון ממקום אחר, ובמסגרת ערבאית, ארבת לישראל.

מ. ע. אליף

בעצם ימי פולמוס הבחירות בישראל נרצח בירושלים, בירתו הסמלית, עבדאללה, מלך רבת-עמון ושכם בחדס הדיפלומטיה הבריטית והנשק הבריטי. לא רצח-נקמה סתם היה זה. רצח עבדאללה נועד לשמש אות למהפכה. מהומות-דמים פרצו בירושלים העתיקה ובשאר מקומות. הלגיון, צבאם הפרטי של עבדאללה החג'אזי וגלוב פחה הבריטי, טבח בערביי מערב-הירדן באשר מצאם, כנופיות המופתי, וכל בעל נשק בעמיו, עמדו נכחם, והיה צורך להוציא את הלגיון ממקומות הישוב כדי למנוע מהומות שתפשוטנה בכל הממלכה. לירושלים הובאו פלוגות בדוים כדי לבצור את רוח ה"עירוניים".

כל אלה הכו הדים בכל בירות העולם, השפיעו על חישוביה של כל מעצמה שיש לה ענין בארץ-הפרת ובמזרח התיכון בכללותו. רק בבירה אחת לא העלו שום הד — בירושלים שמעבר למעבר-מנדלבוים, ורק על החישובים הפוליטיים בישראל לא נודעה להם שום השפעה. תעמולת הבחירות הוסיפה להתנהל במסגרתה: עניני פנים, סכסוכי פנים, קרח, מאפיות, ובתוך החישובים הללו לא היה מקום למתרחש מעבר לקוי התחום של שביתת הנשק — הלא כל זה היה בחוץ לארץ; ובחוץ-לארץ שאין בה מגביות. — מה לזה ולבחירות בישראל?

כסא עבדאללה עודו פנוי, שני בניו, דל האישיות וחדל-האישים, רבים על ירושתו. אבן-סעוד תובע את עקבה ואת מעון. בסוריה תובעים את ספוח ממלכת המת. עיראק ההאשמית מבקשת איחוד עם "הממלכה ההאשמית" השניה. המופתי זומם רציחות ומהפכות בתמיכתן של מצרים וסעודיה, בכל בירות ארץ-הפרת, זקודם כל — השתלטות על ארץ שכם וחברון במערב-הירדן.

* * *

קרנה, ואחיותה, של בריטניה בארץ-הפרת הוכו מכה רבה. הכל צופים תמורות באיוון הפוליטי במזרח התיכון, לנוכח החלל הריק שנוצר בלבן, על גבולה של ישראל ממש.

עתונאים, צרפתיים גם בריטים, וחוגים מדיניים בבירות המעצמות, ראו בפרשה זו הזדמנות יוצאת מן הכלל לישראל לתקן מה שפגמה החלוקה. אבל בחישובי הקמתה של ממשלת קואליציה בישראל, לכל היותר מביאים בחשבון את סכנתה של שעת חירום: כיצד יקדמו פני "סבוב שני" אם יבוא מן הצד-שכנגד, אם מערבולת הסכסוכים הערבאיים תמצא את יישובה במלחמת-נקם בישראל. יזמה ישראלית למילוי החלל הריק, יזמה ישראלית לשינוי האיוון הפוליטי בארץ-הפרת, יזמה ישראלית במדיניות החוץ — אין. הקואליציה הקמה, קמה על סמך סכסוכי-פנים והסכמי-פנים. חישובי-חוץ אינם באים בחשבונם של מקאלצי הקואליציות, פרט, כמובן, לחישובי-מגביות-החוץ.

* * *

פולמוס הבחירות בישראל נעשה ברעש גדול. הרעש גדל כדירך שכמעט האפיל על העובדה שרובם הגדול של הבוחרים, והנבחרים, לא נחלקו כל עיקר בשאלות היסוד של המדינה.

המפלגות הקיצוניות ירדו ירידה ניכרת, "חרות", אותה סיעה פרלמנטרית מיסודו של ארגון צבאי, אף שקיצוניותה בעיקרה אינה אלא קיצוניות שבמליצה, ירדה כדי קרוב למחצית. מפ"ם, המפלגה הזעיר-קומוניסטית, העושה מעשי טיטו ומבקשת שכר כמיקונים, הנשענת על מערכת קואופרטיבים חקלאיים זעירים, אף כי גם היא אינה נבדלת ממפא"י אלא הבדל של מליצה בלבד בכל שאלות היסוד של המדינה, ירדה גם היא בכדי רבע.

אף אחת מן המפלגות לא השיגה את מטרתה. מפא"י לא זכתה ברוב היציב שיאפשר לה ממשלת-יחיד, ללא קנוניות; הציונים הכלליים לא הגיעו כדי מיעוט מכריע שיכפה את שיתופם בממשלה; המפלגות הקיצוניות-כביכול ירדו.

אכן בעצמו של דבר הלא אין מפא"י אלא "תנועת העבודה של הציונות הכללית האמיתית", כפי שהתבטא פעם בן-גוריון עצמו; אין הציונים הכלליים אלא בעלי-בריתם הטבעיים והותיקים של בן-גוריון וחבריו, כפי שטוענים "חרות" מימין ומפ"ם משמאל; ואין "חרות" בעצמם-שלידבר אלא אגף מימין מעט של הציונים הכלליים, כפי שטוענים מכל הצדדים, ומפ"ם — רק פלג רפורמיסטי משמאל של מפא"י.

הקץ להגירה חפשיית !

העתון הזה רחוק-רחוק הוא מכל ציונות שהיא בין "כללית" בין "פרטית". אבל דווקא משום כך רואים אנו לכבד כפליים כל אישיות ציונית המשמיעה דברי-אמת בנוגע למצבה של המדינה הזאת. כנגד זאת אולי ראוי יהיה לבדוק מה הטעמים האינטרסנטים המניעים את הסמר כים אל "הקערה" למרוד באמת ולכסותה גם כשהם יודעים אותה — וכבר אי-אפשר עתה שלא לדעתה. אכן את טעמיהם של אלה לא יקשה כלל למצוא.

מ. סמילנסקי: היכן הגבול ?

מר פ. ברנשטיין, מנהיג הציונים הכלליים, לאמיתו של דבר אף בשעת-גבורתו הקצרה לא ההין לערער על ממדי ה"עליה" מעיקרם. לאמיתו של דבר לא טען אלא שבגלל המשטר של מפא"י קצרה ידנו מקלוט את ההגירה קליטה פרודוקטיבית, בונה, ואלו משטר ציוני-כללי-מרכזי ליברלי, שימטיר עלינו כמובן שפע השקעות-הון ויגלה בכל אחד מאתנו אוצרות גלומים, ובלומים, של יומה משקית. משטר כזה יאפשר הגירה בכל ממדים שהם, ממש — לרווחת המדינה, הציונות והיהדות — ולרווחת היוזמה החפשית.

לשבת-יחר ראוי, אם כן, אדם כמשה סמילנסקי, שבשלשה מאמרים חשובים ב"הארץ" (אבק פורת — 11.8.50; דברים כהויתם — 9.1.51. מסד — 6.4.51) ערער על ההגירה הזאת, על ממדיה ואפיה, ועל משטר-ההגירה הזה — חצי קרס. ומר סמילנסקי, זאת יש לזכור, הוא ציוני אדוק ונאמן, שלפני חמישים שנה בא לארץ הזאת מתוך אידאליזם ציוני אמיתי, והוא תעמלן רשמי של הקרנות הציוניות ומשורר רשמי של מה-שקוראים "שירת האדמה". אבל לבד מכל אלה ידוע הוא גם כאדם שאינו חת להלחם על דעותיו.

בכנסת הראשונה אמר שר האוצר אליעזר קרן עצמו, בראשית שנה זו:

יש גבולות שאין לעבור עליהם בלי להעמיד בסכנה את עצמאותנו הכלכלית ואת עצמאותנו בכלל. חר-ששני, שאנו מתקרבים לנקודת-מפנה זו.

במאמר "דברים כהויתם" יוצא מר סמילנסקי מדבריו אלה של שר האוצר ושואל: כיצד הן קרבנו לנקודת מפנה מסוכנת זו? הוא שואל — והתשובה בדברי שר האוצר עצמו:

"חמש מאות אלף עולים שהגיעו ארצה, מאז הקמת המדינה, עלייתם היתה צריכה לעלות 1.25 מיליארד, השיגו חצי מיליארד — הגרעון שלוש רבעי מיליארד. מכאן מצוקת העולים והארץ כולה".

ומ. ס. חוזר ושואל:

היכן הגבול שאסור לעבור אותו, והאם לא עברנו אותו כבר עכשיו? והאם לא סיכנו כבר את עצמאותנו הכלכלית ובעקבותיה את עצמאותנו בכלל?

מ. סמילנסקי גם הוא, ככל ציוני הגון ונאמן, סובר כי "אי-אפשר כמובן לשקול את העליה, שהיא נשמת תחייתנו ותקומתנו בארצנו, במש-קלי ההגיון בלבד", אולם כנגד זאת גם משמיע הוא את הטענה הפתטית: "אבל אי אפשר לזלול לגמרי בהגיון. ולזלול זה מתנקם בראשונה בער-לים גופם". וכה דברי מ. סמילנסקי: אמנם את המפעל הגדול של העליה אין

לפחות 80% של עם המדינה הזאת, כולל את החדשים מקרוב באו, משוכנעים בכך שמשטר ה"עליה" שבו, ועל פיו, חיה המדינה, הוא משטר המזיק למדינה, הוא משטר שאין לו צידוק אובייקטיבי. הוא משטר התורס את המדינה מבחינה כלכלית, מוסרית, חברתית ותרבותית. 80% אלה כוללים את בני כל העדות, השכבות והמפלגות. קרוב לודאי שאם יסרח הקורא לעשות כעין משאל קטן בחוגי מידעיו וידידיו, ואם יבטיח לעצמו את גילוי לבם וכנותם של הנשאלים, ימצא שעמדתם השלילית של רוב הנשאלים להגירה אינה תלויה בשייכותם המעמדית, בותק שלהם בארץ, בהיותם מהגרים או ילידי המקום, בהיותם בעלי השכלה גבוהה או יסודית בלבד. אדרבה, תכופות יתברר שדוקה אנשים שהגיעו אלינו בתוך גל המהגרים של השנים האחרונות מהירים יותר לעמוד על אפיו ההרסני של הגל הזה, חפשים ממליצות ומשפטים-קדומים ציוניים ביחס ל"עליה" יותר מאנשים שהשקפת עולמם עוצבה בתחום שלטונה הישר של התורה הציונית, בבתי-הספר ותנועות הנוער והמפלגות של הארץ הזאת.

לכת בודאי אין משום חיוק עמדתנו, ולא אטעה אם אומר, כי כמה מחברי הממשלה ועוזריהם החשובים ביותר משוכנעים, שאין לנו תקנה אלא בצמצום חמור ביותר של ה"עליה" או בהפסקתה. לא כן דעתי.

יש מושג אחד, שמזכירים אותו רק בלחש, אלא שיש בו ממשות אכזרית מאד... כוח הקליטה הכלכלי של ארץ-ישראל. האנגלים השתמשו במושג זה לרעה ולשם מטרת פור-ליטיות. אך הדבר לעצמו קיים. הוא מציאותי מאד... אם שער העליה עובר באופן ניכר על הקצב של הרחבת כוח-הקליטה הכלכלי, צריך להתחזק את העולים במחנות או להעסיק אותם במעבדות, בעבודות צבוריות, שאינן מוסיפות ייצור ושצריך לממן אותן ב"הרחבת האשראי". כלומר באותה הרחבת מחזורי-המטבע, שמורידה את ערכה מיום ליום. כן גורם מצב זה למחסור ההולך וגדול במטבע זר, על כל התוצאות הידועות הכרוכות בו... אם מקבלים אנו את העליה הגדולה, מפני שהעולים זקוקים להצלה, הרינו מוכרחים לה"סיק את המסקנות ולהשלים עם התקלות הכ"רוכות באי-קליטתם. אבל אין בכך משום חר-זק עמדתנו מהבחינה הכלכלית, שהיא בחינה חשובה מאד...

ועוד, אינני רוצה לעורר את השאלה, אם כמות המאזנים שבהן מוטלים עכשו הצלחה או כשלון, לדעת שר-האוצר, יטו חלילה לצד הכשלון, ואם אחינו באמריקה, המחזיקים לד"עת שר האוצר את גורלנו בידם, לא ימצאו לנו את הסכומים שדרשו מהם.

מר ברנשטיין רוצה להטעים שנאמן הוא ל"בסיס האידיאלי" הציוני של המדינה, אולם — :

גם אני יודע, שהמדינה נוצרה לשם קיבוץ גלויות, אף על פי שנתנו ליהדות אמריקה היתר מפורש שלא לראות את ארצות הברית כגלות. אבל קיבוץ גלויות אינו מצטמצם בה סעת עולים למדינת ישראל בלבד. התהליך מקיף גם חלק שני — קליטת העולים, כלומר השרשתם בכלכלת המדינה. בלעדי החלק ה"שני עלול החלק הראשון להחריב את המדינה וביחד אתה את העולים.

ועוד:

יודע אני: כמה וכמה אישים חשובים במדינה אמרים דברים אלה בלחש. כולם ספחדים לומר בקול את אשר עם לבם. (ההדגשות שלי — א. א.)

ההתנגדות ל"עליה חפשית", כפי שקרויה ה"הגירה ההמונית לארץ בלשון המושגים הציוניים, אינה נחלת המוני האזרחים וה"עולים החדשים" בלבד. היא מחלחלת לחלל היטב בצמרות מוסדות המשק, ההסתדרות והשלטון, בקרב פעילי המפלגות וראשיהן, גם לא סוד הוא שבאה היא לידי גילוי חריף בתוך ממשלתה הציונית של המדינה הזאת.

עם כל זאת אין בישראל שום מנהיג צבורי, ממדרגה ראשונה, שניה או שלישית, אין בה שום אישיות פוליטית או משקית או רוחנית, שתחגור אומץ להביע בגלוי, קבל-עם, את ההתנגדות המוחלטת למהלך הדברים הנוכחי, לגלי ההגירה הבאים עלינו בתכיפות ובעוצמה הרסנית. בלא כל התחשבות באינטרסים של המדינה, ביכולתה, בצרכיה ובאפשרויותיה. אפילו הקומוניסטים הישראלים, שלהלכה אפשר היה להניח שיהיו משוחררים מכל סנטימנטים ציוניים שהם, אינם מעזים לשחות נגד הזרם הרשמי.

פ. ברנשטיין: כוח קליטה

פ. ברנשטיין, מנהיג סיעת הציונים הכלליים בכנסת הראשונה, היה, כזכור, האישיות הצבורית היחידה שהעזה פעם אחת להשמיע בכנסת קצת דברי הסתייגות זהירים בענין זה. ב-23 בינואר ש.ז. אמר מר ברנשטיין:

"אינני יודע אם ברגע זה ובמצב הנוכחי מחזקת העליה את עמדתנו או מחלישה אותה... אני מגלה ללא רתיעה את אשר בלבי. בניגוד לנוהג הממשלה, שבקרבה לוחשים דברים כאלה, אך אין אומרים אותם בפה מלא".

מר ב. דבר דברים זהירים מאד, הוא הביע ספק אם "ברגע זה" ובמצב הנוכחי "ההגירה מוסיפה חיוק למדינה או שמא — שומר-שמים! — גורעת היא מכוחה. המקלחת הקרה לא אחרה, כמובן, לבוא. היא באה בצורת התקפות דמוגיות מצד מפלגות יריבות, החל במפ"ם וכלה ב"חרות", ובצורת בקורת מתוך מפלגתו של הדובר עצמו, מטעמים מפלגתיים-אנוכיים ומחמת שיקולים של בחירות.

לאחר שבוע פירש פ. ברנשטיין את עמדתו במאמר ב"הארץ" ("חיוק עמדתנו", הארץ, 2.2.51). באותו מאמר הביא כמה וכמה דברים של טעם, שנצטט אותם כאן באריכות-מה:

למעשה טוענת הממשלה, ואתה רוב המפ" לגות, שחולשתנו הכלכלית וחכספית נובעת אך ורק מהעליה. בחולשה זו המתגברת והר

לעשות בלי לסכן אותם (— את העולים) ואותנו (— את התושבים). אבל יש גבול לסיכון. הרי לא יבנינו לטרנסילוואניה ששת אלפים נוסעים במקום אלפיים. שמא תטבע חלילה האניה על נוסעיה.

האם היה בהגירה המבוהלת משום "הצלת יהודים" ו"פיקוח נפש"? — מקשה מ. סמילנסקי. משום מה סבור הוא כי יהודי תימן אכן צפויים היו לסכנות חמורות, אבל גם את הבאתם הסיטונית של אלה מצד דיק הוא בעיקר משום "סגולותיהם" — משום שברובם המכריע הם "יהודים טובים, עובדים חרוצים ואנשים היודעים להסתפק במעט". אבל לגבי הבאתם של כל שאר האלמנטים משוכנע אף הציוני משה סמילנסקי כי להבאתם לא היה שום צידוק של "פיקוח נפש". אף באשר לסכנה, שלפי המסופר לנו ברעש גדול, צפויה היתה ליותר ממאה אלף יהודים בעיראק, חושש מ. ס. ש. אין ידינו נקיות לגמרי וסבור הוא כי במידה לא מעטה גרמה ישראל עצמה את אסונם של יהודי עיראק (ר' מאמרו "משטר סעד", הארץ, 6.4.51). ולכן עוד נשוב בהמשך הדברים). הבהילות ב"העלאתם" של כל מיני "שבטים" יהודים לא נבעה אפוא ממצבם האובייקטיבי, או הסובייקטיבי, של אותם קבוצים יהודיים. היא נבעה אולי ממקורות הומניסטיים פחות, אולי גם טהורים פחות...

ביום עברה

התרוצים והצידוקים ל"עליה חפשית" שונים גם משתנים הם בפי הדוברים הרשמיים. רק כשיש צורך למצוא לה נימוקים הגיוניים מוציאים את מרצע הבטחון מן השק.

על צרכי הבטחון של המדינה מרבים לדבר. הם, כביכול, מחייבים הגירה בהולה בממדים כאלה. שר החוץ משה שרת נתן לכך את הבטוי הקלטי בנאום ברמת גן עוד ב־22 בנובמבר 1949:

"אנו מוכרחים למלא את הארץ הזאת אדם, כדי שנוכל לעמוד ביום עברה, כיון שבגורל העליה תלוי גורל הבטחון של מדינתנו". בהודמנות אחרת הודה "משיחם" של המהגרים, ראש הממשלה ושר הבטחון, מר דוד בן גוריון בכבודו ובעצמו כי:

"עלינו לקלוט את העליה הגדולה, יתכן שזה מחוסר הגיון מבחינה מדינית, יתכן שהדבר אינו מתקבל על הדעת מבחינה כלכלית".

את הדברים האלה אמר ד.ב.ג. ב־3 בספטמבר 1950. אבל הוא אמר אותם בכינוס 50 המנהיגים היהודים מאמריקה, בכינוס המיליארד המהולל במלון המלך דוד בירושלים. כאן לא היה טעם, ולא היה צורך, לתרץ את האבסורד בנימוקי בטחונה של המדינה. כאן הוטל לבסוף הקלף של הסנטימנט היהודי-ההומני:

"אולם — התוכל אם לסרב להציל את בניה?"

(לפי "הצופה", 4.9.50)

כאן לא נגע האיש, אפוא, בצרכי הבטחון. אבל כשהוא מייחד את הדבור על צרכי הבטחון המשיים — על כל פנים, כפי שהוא רואה אותם — וכשהוא בא לתבוע תביעות בשם צרכי הבטחון

אסור

ד"ר נ. גולדמן, שעד עתה היה יו"ר הנהלת ה"סוכנות היהודית בניו יורק, הכריז באספה של המפר לגה הפרוגרסיבית בירושלים, בביקורו בארץ בחודש מרץ 51:

אסור שבחירות המתקרבות (— לקונגרס) ייראה בחוץ לארץ כאילו רוב תושבי ישראל רואים בכל המפעלים שנעשו בארץ מאז קום המדינה — פעולות שליליות.

הסעד, אומר מ. ס., מורכב הפעם מאד.

עצמם, הריהו מסתמך דווקא על כך שה"עליה החפשית" הזאת איננה חופפת את צרכי הבטחון של מדינת ישראל.

הנה מה שאמר שר הבטחון בכנסת, בוכוח על גיוס הנשים, ב־5 במרץ 1951. לאחר שהצהיר חגיגית כי "אין לי דבר חשוב יותר מאשר עניני הבטחון", המשיך לאמור:

"אין אנו עוד אותו עם שהיינו כאן לפני שלש שנים; אז לא היה עולה על דעת איש מאתנו שישוּב ויברח אם ישמע או אם יפלו פצצות... אין מצב כזה היום... או לנו אם לא נראה את הסכנות הכרוכות בהתישבות המהירה הזאת".

ומשה סמילנסקי אינו אלא ממלא אחר שר הבטחון בגילוייו זה. באמרו:

— גם בדור הנוכחי, לא ניטל ערכה של עמדת גדעון לגבי בטחון. פחות מכל יכול עררוב לתת בטחון.

מ. ס. מזכיר גם כי בהודמנות אחרת אמר שר הבטחון, "ושוב בצדק מוחלט", כי "מכריע לא רק כוחו של הצבא, אלא עצמתו הכוללת של העם עצמתו המשקית, הכספית וכו'". וכאן עולה שוועתו של מ. סמילנסקי:

האם אין אנו גורמים באופן שיטתי להתמוטטות עצמתנו, שאינה איתנה מאד גם בלאו הכי? ראש הממשלה מזהיר מפני התרברבות. אבל לא רק כלפי חוץ מסוכן להתרברב אלא גם כלפי פנים. אין כאן סכנה להיות "לצחוק ולקלס", אבל יש דבר מסוכן עוד יותר מזה: התמוטטות כלכלית.

אכן, כוח עמידתו הצבאית של צבאנו אינו רק כוח האש של יחידות צבא. כולנו יודעים שמצד כוח האש, ועצמת השריון, והמשטר, והנהלה, התחזקנו לא מעט. — אם גם איננו מעריכים די הצורך את התחזקותם המקבילה של כוחות האויב הפוטנציאלי, שלפחות בכמה תחומים עולה היא על זו שלנו. אבל בכל הנוגע לשאר צדדים, הן של הצבא עצמו, הן של האוכלוסיה העתידה להעמיד את המוני המגויסים ביום פקודה, הן של המשק שחסנו הוא יקבע את אורך-החשימה וכו' שר-החינוך של הצבא, — על כך מוטב שלא נתעכב. סוד צבאי הוא מן הסתם, ומלבד זאת, הן ידועים הדברים לכל ילד ברחובותינו. על כל פנים, לכל מי שאינו ילד אינפנטילי, או שאינו משים עצמו כזה.

זכיה קבצנות קדושה

המסגרת הכלכלית והמוסרית והרעיונית לקליטתם של המוני המהגרים במדינת-ישראל היא מסגרת מושחתת למדי, והיא מסגרת ציונית להלל. היא עומדת על נכסים שהופקרו על ידי פליטי "הציונות המתגשמת", כביכול, או שהופקרו מובני "העם האחר", הוא, "הכנעני אשר בארץ", לפי האסוציאציות התנ"כיות ממין מסור ים החביבות כל כך על ציונים למיניהם; והיא עומדת על תמיכות פילנטרופיות יהודיות. המורגות על ידי פניה אל הלב היהודי והרחמנות היהודית והמצפון היהודי בשם סבלם וקרבותיהם של המהגרים וקולטיהם גם יחד — בעבר, בהווה ובעתיד; והיא עומדת על עקרון דתי-עדת-משיחי, גזעני ואקסקלוזיבי, של "קיבוץ גלויות". הקצרה, עומדת היא על יסודות של זכיה-מן-ההפך, קר, של פשיטת-יד, ושל קדושה — והקדושה, כפי שרגיל כל כך בכל המקומות והזמנים, בעיר קר של דבר אינה אלא צביעות מתקדשת, מתחזקת.

זוהי מסגרת של משטר, שבאחד מגילוייו רוי אה מ. סמילנסקי לקרוא לו משטר של סעד (הארץ, 6.4.51). בעצם ראוי יותר לקרוא לו משטר-של-צדקה:

הסעד, אומר מ. ס., מורכב הפעם מאד.

הכנסיה הציונית

הכנסיה תמיד לוקחת. לעולם אינה שבה. לעולם לא תגיד: די, אל תתנו יותר. הכנסיה תמיד זקוקה לתרומות...

ובהדרגה נעשים אנשי הכנסיה ציניים. בעצם אינם חיים כלל חיי קדושה. בעצם הם עצמם בוגדים באידאל...

גם אתם מתחילים להתפרנס מן הכנסיה הזאת. באותה ציוניות. אתם מגישים לא מריקאים התמימים הללו אידאל נשגב. אתם מוכרים להם את הגאולה, אתם יודעים שבצורה זו תקבלו כסף לצרכיכם ולא תצטרכו לעבוד קשה כדי לאזן את תקציבכם. אתם מתקיימים מרגשותיהם הדתיים של המאמינים. אתם עושים כסף מתסביכי הנחיתות של אחיכם.

אפסא מסתברא: "משיח בן דולאר"

(מערב)

זכיה גדולה בגורל. מיליוני דונמים של קרקע ומאות אלפי דונמים נטועות נפלו מן השמים על ראשינו, רבבות בתים ונכסי דניידי רבים. וכל זכיה בגורל יוצרת אורח חולנית. המצוי אה הגדולה של מיליוני דונם גרמה לבזבוז של קרקע, ואינה מעוררת רצון עז לשמור עליה ואף לא על הנטיעות; והיא גם מעוררת את היצר הרע לזכות מן ההפקר.

אמנם, מיטב בנינו שלמו מחיר יקר בעד זכיה זו בגורל — אבל "לא המתים יהללו יח" ולא הם היורשים.

וחוץ מזכיה בגורל התחילו להמטיר על ארצנו גשמי תרומות, "הלואות", הענקות — כל אותן המתנות שאינן מעוררות את מרצו של האדם אלא מיישנות אותו ומרדימות, ומעוררות את היצרים הרעים של עצלות והש-תמטות, ובעקבן — פזרנות ופזיזות, ולבסוף גם שחיתות...

"קבלנו עלינו שתי משימות: החזקת צבא חזק וכלכלת עליה במסגרת ענקיים, היוצאים מכל אפשרות של קליטה כלכלית וחברתית. זאת שני אלה אין שום אפשרות לכלכל בלי גשם של תרומות בכל צורותיהן".

מוצא מבקש מ. סמילנסקי. ולאחר שהוא דוחה את המוצא המזהיר של מ"ס, הדולגת כנראה בקליטת עליה על ידי "הלאמת הזהב", ולאחר שהוא דוחה מלפניו גם את הישועה שמבטיחים הציונים הכלליים, לפי ש"ההון הפרטי לא ילך למקום שאין בו בטחון לרווחים הגונים, ואין בו בטחון פוליטי", הוא מצביע על המוצא ההגיוני היחיד:

נמצא אדם נבון, דווקא שר, שעמד על האמת: להסדיר איוה דבר בתנאים הנוכחיים — פירושו לצמצום.

בצמצום — עזרתנו. בצמצום בכל השטחים.

ובעוד דבר: בבררת המהגרים ובניפויים —

הראויים (— "לעלות") הם אלה שעדיין מסוגלים למעשה היצירה בישוב. ואילו היינו מעלים ארצה מאת אלפים עולים נבחרים במ"קום מאתיים אלף מכל הבא ביד, היינו מבצרים את מעמדם הם ואת מעמד הישוב, והיינו מסוגלים להמשיך במפעל ההיסטורי הכביר... לא לזמן רב יש אפשרות לאנס את ההגיון הכלכלי. (דברים כהויתם). ההדגשות במקור — א. א.)

אבל מה מקום יש להגירה מנופה ומבוררת במשטר שהאדם העומד בראשו מצהיר, בהעמדת-פנים של התלהבות, באחד הנאומים החשובים המועטים שבהמון נאומיו וחזוניתיו:

יעלו יהודים, יבואו אף הירודים
ביותר, הגרועים ביותר, מוטב אתם
מאשר בלעדיהם, מוטב אתם מאשר
עם הגויים המוכים ביותר (מחיות-
כפים ממושכות)...

(ד. בן גוריון, נאום באספת מפא"י
בת"א, 31.3.51, לפי "דבר")

קברניטי ספינתה המסכנה של מדינת-ישראל
מוכנים להפעיל אמצעים של דמגוגיה, והפחת
אשליות משיחיות, ולחץ מוסרי ומדיני, במישורים
ובעקיפים, ויש אומרים: גם פרובוקציות והטלת
אימים (כבעיראק תחילה ובפרס עתה), על מנת
להביא לכאן המוני מהגרים יהודים, בלא שום
זיקה לטובת המדינה ומשקה, ללא שום זיקה
ליכולת, ולצרכים הממשיים של המדינה, אבל אין
הם מוכנים, למעשה, לשום מדיניות דרסטית של
ריסון, צמצום ובררה, חרף תביעותיהם והפצרותיהם
הם של המפוכחים יותר שביעציהם ובמומחיהם.
כל קריאה אל השכל-הישר ואל האחירות הממ-
לכתית של הקברניטים נענית בפרזיולוגיה מיס-
טית ובדמגוגיה רגשנית זולה. כדוגמה נביא את
דברי שר החוץ, מר משה שרת, בנאומו הפרוג-
רמטי המקיף בכנסת ב-30 בינואר ש.ז. מר שרת
אמר:

"אי-אפשר לרסן את תהליך קבוצ-
הגלויות, כי תהליך זה הוא נחשול היס-
טורי... לא אנו בחרנו בארץ זו, כי אם
ההשגחה בחרה בה, ולא אנחנו בחרנו
ברגע ההיסטורי המתאים לקיבוץ-גלויות,
כי אם ההיסטוריה בחרה רגע המתאים
למשימה" (ההדגשות שלי - א.א.)

בתוך ענן-הערפל של בחירת-ההשגחה וציווי
ההיסטוריה וגזרת כוחות עליונים למיניהם, וב-
מסגרתו של "משטר-סעד-ושחיתות-וצביעות, מה
מידת העצמאות המדינית והכלכלית שיכולים
אנו לקוות לה? מה מידת עצמאות יכולה להיות
לנו כאשר שר-החוץ עצמו מעיד כי

"קיבוץ-גלויות הוא גם יעודה של מדיניות-
החוץ שלנו... ולא תיתכן כל עליה בלי עזרה
גדולה עד מאד לכל צורותיה... כבוד לבקש
עזרה למפעל כזה... והשגת עזרה זו תהיה
שיא העצמאות שלנו" (בנאום הנ"ל)
אכן, עוד כמה שיאים כאלה — ויצאה נשמת
חרותנו כליל.

אבק

יש בתוך מעט מצדדיו הכנים והתמימים של
משטר ההגירה הציוני, אנשים, שלאחר שידורו בנר-
קו של המשטר מבחינה כספית, בטחונית, חברתית
ומוסרית, הם מתנחמים ואומרים כי בסופו של
חשבון יסתדר הכל בכי-טוב, וכי הנה אנשים
"נקלטים" בכל-זאת ברבבות-רבבותיהם, ועל כל
פנים — ראו גם ראו מה-גדול ה"יש" אשר נוצר
במדינה במשטר זה! הנקודות החדשות, המפע-
לים, קוי ההשקאה, שטחי המורע, ישובי הנגב...
ואכן, האין זו ברכה רבה? האין אלה נכסים
של ודאי שמשטר ההגירה הציוני מוסיף למדינת
ישראל, נכסי צאן ברזל?!

אבל, רבותי, בכך אין כל תמיהה! כלום יש
תמיהה בדבר שכאשר מנגנון צבורי מסוים, או
שורת מנגנונים משולבים, מקבלים חצי מיליארד
או שלושת רבעי מיליארד, לירות ישראליות, או
דולארים (ההבדל אינו רב, כמדומה...) בתקופת
זמן קצרה ביחס, ולרשותם עומדים שטחי קרקע
בלתי-מוגבלים כמעט, מבחינת צרכיהם והשגותיהם
הם של מנגנונים אלה, וכוחות-עבודה כבירים
לרשותם, ובידיהם כוח-כפיה בצורות שונות, —
כלום יש תמיהה בדבר שלאחר כל המתבזבז
והולך לטמיון, מחמת חוסר-כשרון וחוסר-נסיון
וחוסר-יעילות וחוסר-חש-מידה וסתם שחיתות

פשוטה וגסה, מוקמים מפעלים וגזרעים שטחים
ונמתחים קוי מיס?!

לא, המתמיה, המתמיה והמופרך בכל מעשה-
הפיתוח הרב הנעשה במדינה הזאת הוא דווקא
זה שכה רב הוא המתבזבז והולך לטמיון, וכה רב
הוא הפוטנציאל שאינו מנוצל ניצול יצרני, או
אף מונח הונחה פושעת!

וכאן הבה נשוב אל משה סמילנסקי, אל המ-
אמר הנזכר, "אבק פורח".
בלב מורתח מדבר החקלאי הותיק אוהב הא-
דמה:

כל אותם השטחים, שידעתם בשבילי מר-
שבתי ושהיו מניבים תבואות מרהיבות עין,
עלו כיום שטיר ושית; והשטיר והשית שם
מחנק גם לשטחים נרחבים של הנטיעות מכל
סוגים, שהערכים למדו לספל בהם בידיעה
ובאתבה במשך שנים...

בשנה אחת נוספו לנו, לפי הבטחתו של
מנהל מחלקת החקלאות, 11 אלף חקלאים חד-
שים (האם אלה שברחו העירה נזכו ממספר
זה?). התישבות זו עלתה לסוכנות ולממשלה
סך 30 מיליון ל"י, לערך 2,700 ל"י לבית אב...

נתבשרנו על סיום הכביש תל-אביב —
נתניה, ואנב הוזכרו שהכביש, 26 קילומטרים,
עלה מיליון ל"י... שמעו: 40 אלף ל"י כל קי-
לומטר!... כמה יעלו אפוא המאמצים להשקות
420 אלף דונם קרקע בנגב, ממים שיבואו
ממרחקים, ושהיה צורך להעבירם מאות
קילומטרים?
"אבק פורח".

...ובשעה שרודפים אחר "הנשר בשמים"
מאבדים מה שיש בידים, לא רק מאות אלפים
דונמים של נטיעות פרדסים, חורשות זיתים,
כרמי גפן, תאנים ושאר פירות, שהורישו לנו
הערבים, הושמדו או הונחו — ואף בארות
של מים השחיתו! — אלא גם פרדסים עבריים
הולכים ומוזנחים, והיבול הולך ויורד...

את ערך הלידה הבאה מן החוץ התחילו
אנשינו להעריך במאות, וכן את ערך פירון
העבודה... אבל בתוך איירה של פרוטקציוניזם
נסתר למקורבים ל"קערה", ומתוך בובונות
שגועות — לא יעלה הרצון לעבוד, ולואי
שלא יירדם עוד יותר. (ההדגשות שלי —
א.א.)

גילוי לב

כאמור, כל הפגעים והסכנות והתקלות שבה-
גירה פרועה זו, ללא כל תיכון ראוי-לשמו וללא
כל ברירה שהיא, ידועים גם ידועים לא רק לבור-
דים אמיצי-הלב המעיוזים להתריע עליהם בגלוי,
הרמיזות שמרמוזים לפעמים על כך שהמתריעים

רופא לישראל

במסיבה במועדון המסחרי והתעשייתי אמר
מר פרד מונסון, גזבר הסתדרות ציוני אמריקה:
מדינת-ישראל היא בחזקת חולה הזקוק
לעזרת רופא, וציוני ארה"ב ימשיכו לשמש
רופא למדינה וישיטו לה את מלוא העזרה.
(עתי"ם, 17.3.51)

יהודי אמריקאי עשיר, שבקר בנגב, התרשם
מהאזור עד כדי כך שתרם זוג גרביניליון
לכל חיילת המשרתת באזור. השמחה בין ה-
חיילות בזמן חלוקת הגרביים היתה רבה,
וסמלת אחת אמרה: מי יתן ויבואו "דודים
כאלה" בכל חודש.

(הארץ, 20.4.51)

מתריעים מטעמים אינטרסנטיים, כביכול, אין
בהן לגרוע מאומה ממשקלן של התרעות אלו.
בסופו של דבר האינטרסים שהרס וחורבן צפויים
להם מן "העליה החפשית" הם האינטרסים של
המדינה, באשר היא מדינה, ושל המשק, באשר
הוא משק.

אולם מהם האינטרסים המיוחדים המניעים את
מנהיגי משטרה-ההגירה-הציוני, ואת הגושים
והכוחות שעליהם הוא נשען, להתמיד במדיניותם
ההרסנית — על אף הכל?

קשה לעמוד על כך מתוך נאומים פומביים
וגילויי דעתם של המנהיגים ומשמהיהם. מתוך
הדוגמות המעטות שהבאנו מדברי ראש-הממש-
לה ושר-החוץ נראה שהם בוחרים להקים להם
חומת-מגן של מליצות, מליצות שאין בהן כדי
להשיב על שאלתנו, על דיוניהם החשאיים, והמ-
מושכים, בשאלות אלו אין בידינו, כמובן, שום
פרטיכל ושום דין-וחשבון.

משום כך יש מקום לסקרנות מיוחדת לגבי כל
מסמך גלוי-לב בשאלת העליה, ויהיה מקורו אשר
יהיה. משום כך מצאנו, למשל, ענין מיוחד באחד
מפרסומי "דבר האמת של המפלגה הפרוגרסי-
בית", בימי תעמולת הבחירות. כותרתו של "דבר
האמת" ב-19 ביולי היתה: **"שמא נדבר פעם
על העליה בגלוי-לב?"**

הכותרת עצמה מורה היטב-היטב על האקלים
הצבורי הנשחת, שבו דיבורים בגלוי-לב על הש-
אלה המרכזית, — על "קיבוץ הגלויות", שלפי
המוצהר הוא תכליתה ועיקרה ויסודה וחזוניה של
המדינה ומדיניותה, בכל השטחים, — שבו דיבר-
רים כאלה הם ענין חד-פעמי, חיוני בלתי-נפרץ,
המצריך מידה של התאזרות מוסרית מיוחדת.

הבה נעזוב לרגע את ההסוואה... איש
אינו יכול לומר בבירור מהו עתיד הע-
ליה; — קובע, "דבר-האמת" — בשעה זו
לא אנו קובעים את ממדי העליה, אלא
הגויים, או, אם רוצים אתם — תהליכים
גורליים של הגולה, שום שיקול של יכר
לת או של יעילות כלכלית לא יועיל לנו;
אם יהודי פרס יחליטו לעלות ארצה...
כלומר, יוכרחו לכך, כי אין היהודים עו-
לים בהמון מרצון.

אם שלטון "ציוני-כללי" ינסה להגביל
עליה זו, כי אז יכריחונו יהודי התפוצות
לקבל במהירות את יהודי פרס (אם לא
נרצה שהמגביות תיפגענה קשה).

מאידך יכול לבוא זמן, כאשר גם במש-
טר של עליה בלתי-מוגבלת, לא תהיה לנו
עליה, "המונית" דווקא: ואמנם אין זה מן
הנמנע שבנסיונות אחרות בעתיד רק אל-
פים מועטים לחודש יעלו ויבואו, אם כי
העליה תשאר בלתי-מוגבלת מבחינתנו
אנו... ואיננו יודעים עדיין, אם אז נשמח
או נצטער על כך, כי מלבד הנחיות הכל-
כלית, יש עוד שיקולים של... "ציונות",
מגביות, בטחון.

אכן זהו גילוי-לב ראוי לשבח: גילוי-הלב של
הילד הטוב והישר המספר לאורחים מה שאבא
ואמא מסיחים ביניהם בסדר-המשפחה.

ראשית, עלינו להודות כאן לפרוגרסיבים על
שהודו בכך שיהודים באים לכאן רק מתוך הכרח,
ושמעולם אין הם, "עולים בהמון מרצון", ושיכול
לבוא זמן — כנראה, בעתיד לא-רחוק ביותר —
שבו יחדלו היהודים, למעשה, לבוא לארץ הזאת.
על כל פנים, לא בהמונים כאלה.

(סוף בעמוד 14)

מהפכה היא הפתרון!

ברורה של צרכינו הלאומיים הדוחקים ביותר, בהחלטה נחושה לעקור מן השורש את הדמורליזציה ורוח הכניעה לגורל.

דור השחרור החדש חייב להתלכד ולהפית רוח חדשה זו בהמונים, בחייל המשוחרר, בלוחמי המחתרות לשעבר, באיש, באשה, בנער — שהארץ הזאת יקרה להם, שהעצמאות הזאת טבור לתהדמים קדושה להם, בכל אורח שמנוי וגמור אתו לראות בהרס המחיצות בתחומי מסגרתה הגאוגרפית הטבעית של הארץ.

יש רגעים הריגורלי בחיי עמים, כבחי הפרט, רגעים שאינם חוזרים תכופות, ושניצולם, או אי-ניצולם, קובע וחותר את עתידו של העם כאת עתידו של הפרט, לטובה או לרעה.

עתה אנו עומדים ברגע אשר כזה, חובה עלינו להעיר ולעורר את הכרתו של העם, על הכל חור בה עלינו לבקש להושיע את עצמנו, רק אז מובטחת תהיה לנו גם עזרת זולתנו.

אל לנו להחמיץ את הרגע שכה חשוב הוא עתה, יתחזקונא עתה כל נפוליהרות וחדורי ההיסוסים, יתחזקו ויפנו במלוא מרצם אל המשימה לשים קץ למצב הנקלה בדרך של כבוד, הבה נגמור אומר להניף דגל חדש ולהתאזר רוח חדשה של התנערות ותחיה לאומית, בשם כל אשר לחמו והביאו את הקרבן העליון במערכות שחרורנו, בשם כל אשר חרפו נפשם למות על עצמאותנו הלאומית, הבה נקום, בשורות מלך כדות, תחת הנהגה חדשה ואמיצה, ונצעד יחד, חדורי שאיפות לאומיות, לקראת אפקים חדשים של אמונה וחזון, בכך נבטיח לכולנו אורח-חיים תקין ואותה הכרת-ערך אנושית אשר יביאו לנו את המקום שישאל זכאית לו בעולם כאומה בתוך אומות תבל, בהכרתנו החדשה הנעורה, נתרגם את החלטתנו זו ללשון פעולה נחרצה.

עתה — או לעולם לא!

לאחר עבדאללה

הסימנים הראשונים מעידים כי העמור דים האחרונים של העמדה הבריטית נפלו, וקם סכוי חדש במזרח התיכון, שבו יש לעמדת ישראל וגבולותיה חשיבות חדשה ורבית ערך.

אם להגיד את הדברים במפורש, הרי נשאלת השאלה: אם לא מוטב במצב זה למצוא מוצא של הרחבת שלטון ישראל על כל ארץ ישראל מתוך מתן אוטונומיה לארץ-ישראל הערבית.

כיום אין זו אלא שאלה, אבל חשוב — שהיא נשאלת.

ג'ון קמחי, הבוקר, 27.7.51

הקטנה למצב של דלות ותהורובוהו כלכלי, מצב שחולשת עליו בירוקרטיה המוכנה לתלות את כשלונה הטרגי בכל דבר שבעולם, רק לא בעצמה.

כספנו אין לו ערך ובסיס אין לו, מאזנו המסחרי מופרך להחריד, השרים קוראים להגברת הייצור, אולם בפועל סילקו כל גורם שיש בו כדי לדרבן את התפתחות הכלכלה והחורשת וליצור את הרצון להגביר ייצורן של סחורות בנות-מכר, לשוק-היצוא הפוטנציאלי שלנו, תחת זאת נעשה הכל לחיזוק המונופולים הנהנים מזכויות-יתר ונתונים למרות מפלגתית, לרעת יומתה של האומה, ההסתדרות, שבעיקרו של דבר אינה אמורה להיות אלא איגוד מקצועי, הפועל לקידום האינטרסים של כל הנמנים עליו ולהגנתם, פועלת כמונופול תעשייתי ומעביר בעל זכויות-יתר, לשכות-העבודה אינן חפשיות מפיקוח מפלגתי ואף הן מסונפות למונופולים ולקרטלים המפלגתיים.

המנגנון הממשלתי אינו יעיל; מנהגו בירוקרטי, והוא מעדיף חברי מפלגה על מומחים בלתי מפלגתיים, שליחים שאין להם נסיון כלשהו בשוקי העולם נשלחים לעולם זר כשאינו לזכותם אלא כרטיס-מפלגה, אדמה ממשלתית, או נתונה לפיקוח ממשלתי, שנקנתה בכספי צבור, נמסרת לעדיפי-זכויות על ידי מוסדות הנתונים לפיקוח מפלגתי, תחת שתהיה נמסרת לפיתוח על ידי בני העם, תחת השלט של דמוקרטיה כופים צנ-זורה ושיטות של מדינת-משטרה.

מצב מביש זה נמשך והולך, כשהאומה צופה ומושכת כתף: "יהיה טוב". הצדקה וחבילות המזון מאמריקה מוסיפות לבוא, "יהודי אמריקה עוד שולחים לנו דולרים", **לאומת קבצנים היינו!**

בקיץ 1948 היינו אומה שעוררה עולם ספקני להעריצה ולכבדה. בקיץ 1948, כששבע מדינות תוקפניות נסו מלפני בחורינו, אותן מדינות הנור הגות עמנו עתה כאילו אנו המנוצחים ולא המנצחים! מצרים והמדינות הערביות הן המוכבות עתה, ואנחנו מבוזים ונטולי-ערך.

בכל אלה אשם המשטר התועה והחששני, שהתפארותו הריקה מלווה כל עלבון הנגמר לכי בודנו הלאומי, שהביא עלינו את שיווי-הנפש ואולת-היד אשר ירדו על המדינה בכללותה.

1951, עברו שלש שנים, אין תקוה לממשל יציב, ושבע-עשר מפלגות מתמודדות על קולו-תיהם של מיליון אדם בגטו שבו הסתגרו מתוך בחירתם הם, גטו רש והסר-כל התלוי בחסדי אחרים, ושמנהיגיו נותנים את גדולתם וכבודם לפני האינטרסים של האומה.

מה היא הבררה? — מהפכה היא הפתרון! הפתרון הוא במהפכה ברוח ובמחשבה, בהכרה

בימים עברו נוהגים היו לאיים על פעוטות סוררים בשדים מזיקים שיבואו לענשם על עוונותיהם, ומוזר הוא למדי: דבר זה לא השאיר בהם אלא פחד תפל מפני אימה סתומה, שהיה מתקיים ימים רבים בנפשו של הילד, עד שהיה מגיע לבגרות ושוקק לפחדים אין-שחר שכאלה.

מצב דומה לזה התפתח בעצם הבהירות האחרונות, שהראו ברור כי תקפה ורודנותה של מפא"י הריהן אגדת-בדים לא-פחות מן הישועה שהבטיחו הציונים הכלליים, שגם הם לא זכו באמון מצד רוב אותם האנשים שאליהם פנו במיוחד, הוא הדין, כידוע, אף בכל שאר המפלגות. עגומה עוד יותר היא העובדה שמאתיים אלף בוחרים ויותר — ובעיקר, לא חדשים-מקרב-באו אלא בני הארץ או ותיקים — נמנעו כליל מלהצביע, מאתיים אלף קולות שיכלו לחרוץ את גורל האומה, נשארו רדומים, אדישים, אובדים בענני ערפל של מבוכה ואין-אימון אשר ירדו על האומה.

סיסמות התעמולה המפלגתיות, הריקות והנבובות, שוב אינן נשקפות אלינו מכל עבר, והרמיקולים הרועמים נדמו כשם שנדמו הללו שהרי עימו בהם את הבטחותיהם — והאומה צופה לנס אשר לא יקום ולא יהיה.

שלש שנים עברו משעה שהוכרז "ישוב" קטן זה של 8,000 מילים מרובעים מדינה, וכזכור — באי-רצון הוכרז מדינה, על ידי אותה מנהיגות חלושה ולא-יוצלתית שללא בושה היא זוקפת לזכותה את יצירת המדינה, את הנצחון במלחמה, ואת השבת תפארת ירושלים למדינת ישראל.

שליחי המשטר השורר במדינה משפיעים תע-מולה רגשנית כוזבת על היהדות העולמית, ו"קבוץ הגלויות" משמש להם מכשיר לאיסוף נדבות-צדקה שבכוחן הם מתמידים שררתם על האומה, אולם מיום ליום מתברר יותר ויותר שמשבר-האמון הקיים ביחס אל השלטון בישראל גופה מחלחל עתה ועובר אף אל מעבר לגבולותיה.

מסע אגרות-החוב בשיעור 500 מיליון דולר נמצא כשלון אומלל; שום גוף כספי חשוב, שום בנק ושום חברת-ביטוח לא הכניסו אף סנט אחד בעסק זה, אף שהאגרות הן ניירות-ערך שהממ"ש שלה עומדת מאחריהם וערבה להם, בתוך כך מנסים המנהיגים להמתיק את רישומו של הכסף לזן, והם מסבירים לעם שאיסוף סכום כזה מצריך שלש שנים, והרי זה אות ברור עדי-היכן ירדה קרנה של מדינה זו אף מעבר-למים.

הרוח וההתלהבות של ימי מאי 1948 מתותהן!

כשלונותיהם של מנהיגינו ושל השלטון המפלגתי, על תורותיהם הדמגוגיות הנשחתות וההפליה הפוליטית שהנהיגו, אלה הביאו את האומה

שירת האהבה הזרה אצל ביאליק

התשובה היא טבעית מאד וברורה בתכלית: בקצו לתוך זרועותיה של זו שהיו פשוטות אליו — בפגישתו עם האשה.

בשיר אחר, שכתבו ביאליק שנים קודם לכן, הוא מספר על אותה חויה. זהו השיר „העינים הרעבות“: „העינים הרעבות האלה שככה תתבענה... כל עתרת הגויה הזאת... לו ידעת, יפתי... ברגע קטן של תענוג... עלי חרב עולם מלא — מה גדול המחיר שנתתי בבשרך!“

והנה מוזר הדבר משום-מה צריכה היתה הפגישה עם האשה להרוס את עולם גבורו וסמלו של ביאליק; על שום מה תעמוד הארציות הזאת בנגוד חותך כל כך לעולמו הרוחני, הבנוי על הנאמנות ליהדות והמלחמה לביצורה? ברור שיש כאן ביטוי לטרגדיה אישית חמורה, וכי ביאליק תולה את הטרגדיה האישית הזאת במצבו של הכלל, במצב הגלות; עולמו נפתח עליו באיזו שרפה מיד האלהים; נפשו שלו, בת הררי שומרון, נדכאת על ידי איש-שיבה מיהודה, ועד הסוף הוא נשאר עומד ביגונו הגדול, יגון היחיד.

סודו של הנגוד בין הארציות הזאת לבין עולמו הרוחני, היהודי של ביאליק, דומה שהיא צפונה בזוהרתה של אשה זו שבה הוא נתקל.

תאור העלמות בנוסח הקיבוצי של הפרשה מעיד ברור על זהות זו: כעדת מלאכים קלים, שורה ישרה ולבנה של עלמות רכות צחות גויה יורדת, בשורה אחת תלכנה, רגליהן רגל ישרה, ידיהן פרושות שמימה, אחוזות בקרני הסהר, ועיניהן עצומות כסהרורות — עטרות קוצים בראשיהן ועל פניהן קפאז חבלי המשיח, תחת מכסה עפעפיהן תישן אמונת עולם, ועל מפתן שפתותיהן נרדם שחוק נהרה.

עדת מלאכים, צחות הגויה, הרגל הישרה, אמונת העולם שתחת מכסה העפעפים, שחוק הנהרה שעל השפתים, ועל הכל — עטרות הקוצים וחבלי המשיח, אינם מניחים מקום לשום טעות: זהו סמל המדונה, סמל האהבה הנוצרית, הנכרית, סמל הגויה, הנגוד בין האהבה הארצית של ביאליק לבין עולמו רוחני, הנתון במסגרת יעודה של היהדות, נובע מתוך כך שאהבתו הארצית היא אהבה זרה, אהבה אל הגויה.

עדות מסייעת לראיית דברים זו, העלולה אולי להפתיע לכאורה, מצויה ברור בספוריו של ביאליק, „אריה בעל גוף“ הוא היהודי הגויי ביותר מכל שהיה מצוי בתחום ילדותו של ביאליק, וחבתו הברורה של המחבר נתונה לו; בעצם אין אריה זה אלא גוף הקשיש, הוא גוף מהספור „מאחורי הגדר“, הבחור שמילדותו — ועד לנשואיו כדת משה וישראל — נתונה כל אהבתו למריינתקה הגויה.

אכן, אישור מסוג אחר, אולי משכנע הרבה יותר, מצוי במגילת האש עצמה. כוננתו לפסקה האחרונה של היצירה: לאחר שאותו „נביא גולה“ מתבודד עם חלומותיו ומדויותיו, והנה הם יגון היחיד — מטה המלאך הצעיר את כוס היגון האלם ומגיר ממנה דמעה אחר דמעה.

כוס היגון היא הכוס שלפי האגדה נאספות לתוכה כל הדמעות הנאמנות על שבר העם, ובהמלאה תבוא הגאולה; מה הן הדמעות שהמלאך מגירן מכוס היגון שעה שנביא הגולה מתבודד עם יגון היחיד שלו? אין מקום לספק: הוא מגיר משם את דמעותיו של נביא זה עצמו, שקודם לכן אספו לכוסו בתור דמעות צבוריות נאמנות. עכשו, משנתברר כי אין הן כך, הריהו עומד על טעותו ומוציאן מן המקום שנאספו אליו בטעות. כלומר: הפסקה האחרונה של מגילת האש נותנת מקום לראותם כוידוי ברור של ביאליק, כי שיריו הקרויים לאומיים היו שירים מן השפה ולחוץ, מן הלב ולחוץ, שירים בלתי נאמנים, כי יגון האמת שלו הוא יגון היחיד, יגון אהבתו האמורה שנתקפתה.

האם היה כאן וידוי מדעת? על כל פנים קיימת לפנינו עדות יצירתו של ביאליק, עדות שירתו לאחר כתיבתה של מגילת האש. כי לא שתיקה — כמקובל לחשוב — ירדה על ביאליק אחרי מגילת האש. לא היה כאן אלא שינוי באפיה של שירתו. שירתו הקודמת, זו הקרויה לאומית, פסקה.

ממגילת אש והלאה אין בפי ביאליק אף שיר צבורי, לאומי אחד המביע אף שמץ תקווה, או הודחות כינו לבין הצבור. להיפך, הוא והצבור מופיעים עתה תמיד כזרים ועויינים זה לזה.

אפייני הוא שירי השני המוקדש לאחד העם, „על כף ים מות זה“, בולט כאן להפליא אפס התקווה, אפס העתיד, תחושת הכליון לעומת חרדת התקווה והחיים, הרגשת הגודל-היוצא-לקרב המפנעת בשירי האחרון לאחד-העם, שנכתב כשלוש שנים קודם לכן.

מגילת האש — יש יסוד לחשוב כי ביאליק עצמו חשבה לטובה שביצירותיו. זוהי היחידה ביצירותו שהקדיש לה הרצאה בעל פה (לפני מורי תל-אביב בתרצ"ג). ביחד מענין הדבר, כיון שבהרצאה זו לא אמר בעצם שום דבר ברור. הוא לא אמר אלא שיש ביצירה זו אחדות פנימית ושהסבר מפורט היה מצריך פרוט אינטימי מפרשת חייו. נוסף, כי מגילת האש היא בחינת „שיר השירים“ של ביאליק מרומזים בה כמעט כל שיריו (שירי הטבע — שירי בית המדרש — שירי האהבה — שירי הזעם); והיא אהובה ביותר על אותם — בני דורו וחניוכו של ביאליק — הרואים בו את משוררם האיש.

כמו כן משמשת מגילת האש מעין ציון דרך ביצירתו של ביאליק: היא מציינת את ראשית „תקופת השתיקה“ המיוחסת למשורר.

עם זה מגילת האש היא הסתומה שביצירות ביאליק, ואף שכל המבקרים בני דורו ניסו לפרשה, לא עלתה בידם. הקושי הוא ששירה זו היא לכאורה ציבורית ביותר, שירת כלל, כותרת-המשנה שלה היא „מאגדות החרב“ והיא נוגעת גם בעיני הגאולה והגלות, על החווה והמוכיח שלה; אבל, עיקרה של היצירה, הרושם הוא שהיא שירת יחיד, שירת אהבה שלא מצאה את תיקונה.

ולאחרונה, מגילת האש כמו שהיא יצאה מתחת ידו של ביאליק כמעט שלא מדעת; תחילה לא נתכוון לכתוב אלא את „אגדות החרב“ בלבד, שלשת הפרקים הראשונים שאינם תופסים אלא כדי שביעית מכלל היצירה. כל פרשת האהבה עלתה אצלו לאחר כך, שלא במחשבה תחילה.

והנה, כמעט כל מפרשיה של מגילת האש נגשו אליה מצד הכלל שבה, מאגדות החרב, כפי שנתכוון ביאליק במחשבה תחילה. ננסה אפוא לגשת אליה מן הצד השני — האישי.

גבורה האישי של מגילת האש הוא „עלם בהיר עינים“, משבי ירושלים, שהלך לקראת שארית אש המזבח, גם השיגה, וברגע שהשיגה קפץ לתוך נהר האבדון, אל זרועות העלמה שהיו פשוטות אליו בתהום הנהר, ונסחף בנהר זה לארץ הגלות והיה שם לחווה ומוכיח לבני הגולה.

זהו צד העלילה האישית שבמגילה. אליה יש לצרף גם עלילה שניה הקודמת לה: מעשה במאתים בחורים ומאתים בחורות משבי ירושלים, שהניחם האויב ערומים באי שומם, אלה לבד ואלו לבד, והם תעו שם עד שנפגשו אצל נהר האבדון ונסחפו בו אלה כאלו. והנה, בבדקנו את פרשת מאתים הבחורים ומאתים הבחורות מכאן, ואת פרשת העלם מכאן עם דמות העלמה ואש הקודש מכאן — נראה ברור כי בעצם אין כאן אלא עלילה אחת בשני נוסחים. האחד נוסח קיבוצי, בחינת מקהלה לפני הסולו, והשני נוסח אישי; — עצם המעשה הוא אחד: — בפרשה הראשונה, מאתים בחורים קופצים אחרי מאתים בחורות לתוך נהר; בפרשה השנייה, עלם מתורדה באהבה לפני עלמה העומדת מעבר הנהר מנגד, ולבסוף הוא קופץ לתוכו אל זרועותיה.

הצד הסמלי, צד המקהלה, של פרשת המאתים בולט הוא: הם בחינת האדם, אין בהם אלא שנים, אנשי רזים שווים בקומה וגבורה, שניהם עיניהם גדולות ופוקחות לרווחה, קול צעדתם נשמע כצעדתו של אחד פלאי, והם כמו רבים על נפש המאתים — כמו שני כוחות נפש בלבד של אדם.

והנה השנים הללו, האחד הוא עלם בהיר עינים, והשני איש זעום עפעפים, הוא בעל שירת משטמה. בדרך כלל מוסבת תשומת הלב משום מה אל הנגוד שבין התואר זעום העפעפים לעומת בהיר העינים; אבל נראה כי לגמרי לא פחות מכך אפייני הוא הנגוד שבין העלם לבין האישי.

משהקיא המים את העלם לארץ רחוקה, היא ארץ הגלות, הוא לובש צורה אחרת, הוא הופך אדם אחר. כשעינו מוצאת לב שאנן ובוטח, נוקבת היא את הלב ההוא ומחליאה אותו עד מות. ושעה שהוא רואה את אנשי הזעם והמשטמה לבו מפרפר עם לבם והוא מתענה שבעתיים בכל ענותם. השינוי שחל בנפשו ברור: לא עוד את כוכב חייו, כי את אבדת נפשו הוא מבקש; שוב לא בהיר עינים הוא כי אם זעום עפעפים; — ועל הכל: לא עוד עלם הוא, העלם הפך והיה לאיש. כל עיקרה של מגילת האש הוא כיצד הפך העלם בהיר עינים לאיש זעום עפעפים.

(*) שיחה ב„קול ישראל“ 28 ביולי. השיחה מתפרסמת ברשותו האדיבה של מנהל שרות השידור.

כ ו ש י

אָני הכּוּשִׁי,
הָשֵׁר בְּשִׁירִים,
רִאָדָּה...
כִּךְ מְמוֹכֶת הַכּוֹתָן...
קָשָׁה מִפֶּנֶס אֶפֶל
דְּרָכִים דּוֹשׁוֹת בְּשִׁמְשׁ
בְּרָגְלֵי צְבָדִים...
קֶצֶף-שֵׁן... פֶּרֶץ-צִחֹק רֹצֵם...
אֶדֶם-אַהֲבָה לְדָם אֶשָּׁה,
לִכְן-אַהֲבָה לְזֹאטוּט־כּוּשִׁים,
צֶעֶל-אַהֲבָה לְפֶרֶסֶסִי הַבְּנִי...
יֹוֶסֶף וְנָגֶשׁ בְּעֵד שְׂכָר-קֶצֶיר,
צִחֹק-שָׁאוֹן וִידֵי-אַלִּים לוֹ,
אֲגָרֹפִים הַקְּשִׁיחָה מְצִנִּית,
מְסִיךְ הַלּוֹם-נוֹמָה מִקֶּדֶם-סִבְכוֹת,
מְטָרָף בְּשִׁמְשׁ וְכֹסֶל, כְּנֹרִיף-חַיִּים נִגְרָשׁ בְּסִבְכָּה
הַנֶּהָה וְלֹחֶשׁ בְּזִכְרֵי אֲזִיקִים:
אָני הכּוּשִׁי,
רִאָדָּה...
אָני הכּוּשִׁי.

תרגום: א"ר"ם

לאומי: זו השירה האישית שכפי הנראה לא לחנם רחוקה היא וזרה לשאינם בני דורו וחינוכו של ביאליק: סוד יצירתו, סודה של האהבה הגויית על כל הכרוך בכך, אינו אומר, אינו יכול לומר להם מאומה.

כל כך, שאינה "אורגנית" כל כך. כי הנה תכף לאחר השירה הגדולה, כבירת הפרטים והמלים, לקבוצת-הגלויות, — שירה שקריאתה מניחה בנו משום-מה רועש של התאמצות יתר, של אניסות כמעט, — תכף לאחריה בא שיר בן שמונה בתים ("שיר" גם בחיתוכו החיצוני), שיר על יפתח הרע, שיר ליפתח הרע — ותוצאותיו של זה אל אפים אחרים לגמרי.

השיר מתכוון להיות מעין רפורט תמציתי ביותר על גידולו ועל דמותו של דור, זה דור הנערים הטובים והאמיצים, דור הפלמ"ח. הוא פותח פתיחה נרציסטית מעט, — כטבע רוב הדוברים המפונקים בשמו של זה הדור הטוב, — בזכר מראות-ילדות, הכרמים שבהם היינו חופרים גומות קטנות לג'ולים, והאקליפטוס שבצלו רקמנו אגדות, וכן הלאה. אכן, ברבות הימים "ידענו אומץ לשיר בואדי קלט... בשכם תפסונו פעם, אקדח במימיה" (!). היו זמנים. היו גם זמנים שבהם "מתוק היה הסוד כחוסד נערים", שבהם "העתונים ידעו שמותינו בעל-פה".

ועתה ראי שיתבאר גולת-הכותרת: ההזדהות השלמה עם קבוצת-הגלויות, אבל לא כן הוא. הכותב לעשור הפלמ"ח חייב להדגיש את אי-הסיפוק של הנערים ש"פרקו אותם". לכן מסתיים השיר הזה התמציתי דווקא כך:

"מדוע, לא אדע, הוא מתחמק עתה.
אלי פונה כתף ובחיוך מבליע
את שרצה לומר ולא אמר אף פעם".

דבריו הארוכים והגבובים של יפתח על תפ"ארת קבוצת-הגלויות אינם אפוא הדברים אשר רצה לומר. אלה הם דברים הנאמרים מן-השפה ולחוץ. ואת אשר עם לבו — עוד "לא אמר אף

נוקב הוא הסיכום שבשיר "ערבית": "חיפשתי פרוטותכם ויבאבד דינרי — ואשמי עומד מאחרי ושחוק השחוק האכזרי".

נוקב לא פחות הוא סכום השיר "הם מתנערים מעפר": "שבעה מדורות לגיהנם — הם שרפוני בחיי/ ישרפוני במותי / ... ואם ארקב בקרב — הבו ארקב / ואחולק רבונכם; / ואכול התולעים שלדי ירחק לאידכם / והתפלץ לקלונכם".

אותו נגוד חריף בין ה"אני" ל"אתם" בולט גם ב"חווה לך ברח": "אל נוי אשוב ואל עמקיו / ואכרת ברית עם שקמי יער / ואתם — אתם מסוס ורקב / ומחר ישא כולכם סער".

אולם היודי הגלוי והחריף ביותר הוא השיר "ויהי מי האיש"; וכך מסכם ביאליק את שירתו בשירו זה: "המלים העקרים / הנושכים מרע לב את בשר עצמם / נשך והדוק שן והרעל עד להחנק / מאין אונים ומרי יחדו / ... עד לשקץ ענות אם ואם / ועד לנאץ שם אלהיהם / ... הנה נפשי... חשופה בכל נגיעה תעמוד, ובכל מדויה הרעים / ובכל כשלונה ועלבונה".

יחסו של ביאליק אל קהל קוראיו, אל הצבור, מתגלה באור מיוחד בשירו "גם בהתעוררותו לעיניכם": "גם בהתעוררותו לעיניכם, ועד למעמקיו / — ... אך התל התל בכם ללא רחמים / ... נקליתם מחשוף לכם אחת מני אלף / מהגות לבו עליכם / על כן יתגל / למען התעורכם. / שוא תחפשוהו במחבואי חרוזיו — גם אלה / אך כסות המה לצפוני".

שירי ביאליק אחרי מגילת האש, ההבדל בינם לבין שיריו הקודמים, אלה מעידים כי אכן מגילת האש, זה שיר השירים של ביאליק, היא שירת האהבה הורה, ביטוי תסביך האהבה אל בת עם נכר, אל הגויה.

מכאן גם הסבר לתופעה זו, המוזרה לכאורה, כי אף שהרבו סופרים ומבקרים מבני דורו של ביאליק לכתוב על יצירה זו, הנה לא מצא איש מהם את לבי להבינה כפשוטה, כשירת האהבה הורה, הגויית, של היהודי שיצא אל עולם ארצי, עולם הגויים; אירע להם מה שאירע לביאליק עצמו בהרצותו על מגילת האש: אם שהתעלם מעיקר ענינה, אם שראה להעלים עליו, או אף שהדבר נעלם מהכרתו באמת. כמוהו היו כל בני הדור ההוא, שתסביך האהבה זרה, בסמל ובממש, היה בעייתם כשם שהיה בעייתו של ביאליק. צר, מה-צר ששרידי ידידיו המקורבים של ביאליק מבני דורו, עדיין לא ראו לספר לנו פרטים ביאוגרפיים על צד זה בחייו של המשורר.

ואולי זה סוד, אהבה התבשר ורוחשים עד היום רבים מבני דורו של ביאליק, ובעלי התבואה הדומה בכללו של דבר לחנוכה, אל שירת היחיד שלו, שירתו האישית של המשורר המקובל כמשורר

א ה ר נ מ ד

המאסף השלישי של "אורלוגין" — במה לדברי ספרות של ספרית-פועלים, בהוצאת הקבוץ הארצי ובעריכת אברהם שלונסקי — פותח במשא מנוקד בשם "מסע אל הבורק" למחברו אהרן מגד.

יפה הוא מסעו של א. מגד. יפה מאד. זהו מסע אל העבר הקרוב של הארץ, אל העבר הקרוב וההרואי של בניה, וזהו מסע אל ההווה של הארץ הזאת, אל הריקן והנבוב שבו ועל המסר ער והדינמי והרע-הגורל אשר בו, והוא מלווה הפלגות קלות, אלגנטיות, אל העבר הקדמון יותר. זהו מסע ססגוני, עתיר רשמים וריחות והגיונות וערגונים וחשבונות נפש ובקורות-הקיים והבטחות-לעתיד ורמזי-סמל. וגם החזון לא נעדר: ציונות גדולה, סוציאליזם בונה, ועולמו של "הילד הפרובלמטי", הצבר הפלמחאי. הכל באשר לכל. בשפעת מלים מבריקות, מתנוצצות, מתחנננות, במשקל. מסע שקול מאד.

ה"מסע" הנמלץ-הדרמטי מוקדש לעשורו של הפלמ"ח. התפאורה — ירושלים, זו אשר דם זכריה רותח ועולה, ודם שליחה של מרתא בת ביתוס, ופצעי ישו נגרים מן הצלבים, ונהר של נור מושך עד יפאתה הן הצופים. כאן מהלך המשורר עם רעו וכתב לעת-ערים. לאן ילכו? "לנבור ברמץ ששרד ולחטט בין חרבות?" על כל פנים, "בנקיקים שורקת רוח המתים, בחלונות — המנגינות שלא נלמד אף פעם".

ואם כה ואם כה, הרעים ראשית דרכם אל בית-קפה, וכאן גומעים קוניאק, ומתכנסת ג'מאעה. ושואלים: איך הענינים? (למען המשקל, כמוכן

הענינים איך המה?) — ועונים "ככה-ככה" ("מתנהלים נהול", לצורך המשקל). ומשורה לשורה, ובין השורות, נרקם הספד עגום מאד, שקול מאד, על ימיה-הגדולה-ההגבורה משכבר, על הפלמ"ח הטוב. יש כאב על ה"חבובה" מאז, שעכשיו היא "צוחקת צחוק קר כצליל משק גביעים של בדולח". ועל הבחור מישה שהוא קטוע-יד, ויד שניה מורטת הקלפים, ועל הלז שעוד לא גילח את שפמו — "כמדליון שהוא נושא לאות... יושב הוא על רקב חת"חה" (הוא גם "נושא משרה", למרבה העצב). ועל דן ה"גדע" מימי המצור, מגלם מסורת הס"י יריר של הפלמ"ח, שעתה הוא — "מדריך לתיירים".

מ"ביהקפה" מתנהלים הרעים אל הריסות המלחמה שבעיר ועד החומה יבוא. מכאן, כמוכן, "סתומה הדרך", ולכן יש לפנות מכאן. אבל רעו של המשורר יודע להוסיף, במעמד פתטי זה: — "שם היכלות. שם היכלי". גם זה הסממן זכור לטוב.

טוב. אבל כיון שאי-אפשר לו ל"מסע" שיצ"א טמטם בנהי המוכר על הימים-שהיו והג'מאעה" שנפלו או שנשתאבו, לא עלינו, ביומיום האפור של תקופת השלום והשכחה, הרי נפתחים לנו מכאן אפקים קונסטרוקטיביים נרחבים, הבאים גם לרמוז על "אחדות אורגנית" שבין נערי הפלמ"ח. רוחם וקרבתם לבין המדינה, על מסגרתה הרעיונית, מפעלה והשגיה. מכאן נפרשת לפנינו מגילה גדולה וצבעונית, שיר-הלל לקבוצת-גלויות. אחדות זו, חושדים אנו שאינה הדוקה ובטוחה

ציונות על שום מה?

(רשימת מורה)

גם כאן שוב עלינו לחזור ולעמוד בכל עת על פשר סבלות היהודים, ולמנות את כל ההצעות שהוצעו והנסיגות שנעשו לפתרון בעית היהודים, ולהגיע לבסוף לשלילת כל הפתרונות ולהצבעה על הפתרון הגואל היחיד, האחרון, הציוני: "קבוץ גלויות" וכך. ותהליך זה של שלילת המצב הקיים, חפשי הדרך וסכום המסקנה חוזר בהוראת מקצוע זה כאותו תהליך של לידה, גידול ומות בחיי אנוש. לא די אפוא ללמד היסטוריה יהודית שאין בה חפץ, יש עוד לחזור ולדוש השכם ודוש באותם דברים שנקראים ציונות. ושלא לשם אהבת-המולדת יחנכונו על ערכים אלה? את מולדתנו, את עצמו בארץ הזאת, ודאי נאהב על אף הכל, ובעיקר על אף הציונות. אדרבה, אין כציונות מאיימת לקפח את אהבת המולדת הטבעית. כל בעיה שצרכי הארץ העמידה, מיד מלבישים אותה לבוש ציוני, ולכן נדמה לכל הגדל כאן כי כואת וכואת דרשה מאתנו הציונות, אך למעשה לא כן הוא — התנאים והצרכים דרשו, תבעו, גם כפ. אולם השקרים המטופחים והמוסכמים יש בהם צד של נעימות. כש בעזרת הציונות אתה הופך קדוש וגבור לאומי סמוך למילוי תפקיד (או עוד קודם מילוי), תפקיד שבין כך ובין כך היה עליך לקיימו, גם בלי הציונות, יש ואתה נפתח להנחת-כוב זו. אולם גם מבחינה מוסרית רית גם מבחינת חינוך דור של בנים, אורחים ולוחמים למדינה ולארץ, חטא הוא לחנך ילדים על שקר מוסר — כס זה!

המחנכים והחניכים כאחד חייבים ללחוץ לביטולו של מקצוע זה בתכנית-הלימודים במהרה. יש לפתוח פתח להרבה לימודים מעשיים יותר וחשובים יותר, ולהרחיק כל אותה מסורת של נטל-דורות שאנו מעמיסים על ילדינו.

שגאל ושגאליזם

החיים ההם. היות ויהדות מורח-אירופה היתה צבור תלוש, וחיי החמריים והרוחניים חולניים, מצייר אותם שגאל כאנשים המתעופפים באויר, ללא אחיזה בקרקע, או כחולמנים הלופתים את הירח. או שהוא מצייר תמונה במהופך: השמים למטה והארץ למעלה, וכיוצא בכך. והנה נשאלת שאלה האם זו סתם חוליה ב"קבוץ גלויות", או שהמטרה היא לחנך את דורנו כאן לאמנות טובה?

אשר ל"קבוץ הגלויות", מוכרח אני להודות שתערוכתו של שגאל, שהיא סיכום נאה של יציר רותני ועולמו הרחוק מלבנו, הולמת מאד את הרוח של קבוץ-הגלויות. דמות המדינה נוטה מאד להתקרב, לצערנו הרב, לדמויות המעופפות באויר של שגאל. הקרקע נשמטת מתחת לרגלים. הבתים של שגאל שכבר התמוטטו קמים כאן ועומדים שוב על תלם. גם שבתותינו וחגיגותנו מקבלים יותר ויותר את צורתם המושלמת נוסח שגאל...

בחור ישראלי צעיר סח לי, למשל, שהוא היה נהנה יותר מהצגת תערוכה של ון-גוך, כי לדעתו ון-גוך קרוב יותר בביטוייו אל הנוף הארצי-ישראלי, לשמש שלנו, למזגנו ולריתמוס-חיינו כאן. ומצד יכולתו האמנותית ושעור-קומתו כצייר על כל פנים אינו נופל משגאל. אבל קולות כאלה נשארים כמובן קול-קורא-במדבר.

אמת, אין ספק ששגאל הוא אמן שיש לכבד את כוחו הציורי ויכולתו האמנותית המופלאה — אולם הוא אינו ממלא, ואינו יכול לסייע למלא, את החלל הריק בשטח האמנות העברית.

אם אמנם אותה רוצים לפתח ולטפח על ידי יבוא של תערוכות, מוטב היה להביא דוקה מתרמונותיהם של אמנים לא-יהודים. שיהיה ביצירותיהם כדי לסייע לגוי העברי בארץ לעצב את נות משלו, שתגלם את הווייתו, מאוייו ורוחו.

השכילנו תרבות מעט ונמצא לחם חוקנו העיקרי מנות-יסוד של ערכי ציון. כנראה נדרשים אנו המורים מדי פעם לבדק-בית רציני מרגישים הם, הציונים, כי אין היסודות עומדים איתן תחתיהם. הנה כך כל העולה על הבימה להרצות לפנינו פותח במושג כמות הנדרשים הללו. מדוע תמיד כך, מדוע כה נמאס לשמוע? מדוע גולעט וגולעט ככה תמיד?

הנה היה לנו כינוס באחד החפשים. "דע את המדינה", אך זה היה כינוס! אנו הבאים תאבים היינו לדעת את המדינה, את עמקיה והריה, נופה וטבעה וצפונותיה. בקשנו להיטיב דעת את כל אשר בארץ הזאת היקרה לנו. אולם במה, סבורים אתם, נגמר "קורס מורוז" זה? חזרו וספרו לנו על המשימות והתפקידים והיעודים והגבורה והנס והפלא. ופה ושם גם גלו לנו קצת מתכניות הפיתוח לעתיד. מכל מקום, החלק העיוני, הוא חלק-הארי בתכנית, צולע היה בשתי רגליו. סוף סוף לא היה איש מאתנו זקוק לכל אותן הרצאות ציוניות.

ואשר להוראת המקצוע כשלעצמו: לימוד הציונות תובע מצדו פתרון בעיה נוספת, בעית לימוד ההיסטוריה. (וכבר דנו בכך בדפי עתון זה). לבד מכל שאר הנימוקים העקרוניים לשלילת לימוד הציונות, בין כשלעצמו בין כחלק מלימוד ההיסטוריה היהודית, יש לזכור שיש כאן משום כפילות וחזרת-דברים, כי

משה ברק

מביאים אנו כאן את הערותיו של הצייר החיפאי הצעיר, משה ברק, לתערוכתו של שגאל. הערות אלו, אף שכמעט אינן ניגשות גישה אמנותית אל הנדון, ואף שיש בהן משום תפיסה פשטנית מדי של הגישה העברית אל בעיות התרבות אשר סביבנו, דומה שהן משיקות את תגובתם הרגשית של רבים מבני הארץ על תמונותיו של הצייר היהודי הגדול, מ. שגאל.

המערכת

לא לחנם הופיעה התערוכה של שגאל במוזיאון תל-אביב דוקה בימים אלה. שגאל, שכיום הוא כבן שבעים ולמעשה התחיל להתפרסם עוד בשנת 1908, לא ראה עד כה לנכון להציג את עצמו ואת תמונותיו כאן בארץ. בימי מלחמת השחרור לא הביאו את תמונותיו לשמש עידוד לבני הנוער הלוחם. רק עכשיו, שלש שנים לאחר קום המדינה, נתגלה בארצנו הצייר היהודי המפורסם והגדול מרק שגאל. וכדי להסביר מדוע דוקה עכשיו הופיעו פה האמן ותמונותיו יש לייחד מעט דברים על עצם ציוריו של שגאל. תמונותיו עוטות את כתלי רוב האולמות הקטנים של המוזיאון. מן הקירות מביטים אליך יהודים ממזרח אירופה, עטופים בקפוטת וטלית. עבותי זקן, ופניהם מלאים צער וחכמה. פה ושם מופיעים לידם ירח, תרנגול, או גם פרה. כמו כן נלוות אלהם דמויות נשים חולניות או חולניות למחצה, שוכבות או עומדות. כרקע לכל אלה רואה אתה בתים מסים לנפול מרוב זקן, בתים שללא ספק כבר התמוטטו באותן עיירות שבהן ראה אותם שגאל.

עד הנה הכל מובן והגיוני, פחות או יותר. אך לם היות וחיים של אותם יהודים בעיירות הללו לא היו בריאים (על כל פנים, לפי תפיסתו של הצייר), הריהו בונה את התמונה ביחס ישר אל

מי לא שמע ילד או נער בארץ מתבטא: "הרב ציונות" או "דפק ציונות" — ולא דוקה כהגבה לאחר שמינת נאום ציוני נלהב, אלא בתגובה על כל דבר מאוס ומטיל שעמום שהילד או הנער נאלץ להאזין לו על כרחו. כל דבר כזה מעורר כיום אסוציאציה מעניינת: הטפה ציונית. וכי מה מבטא יותר מהשוואה זו את המצב לאמיתו?

ואנחנו, מורים ומחנכים, האם חשבנו פעם מה פשר יחס זה לציונות הקדושה? הלא עלה בדעתנו שאנו מבקשים לחנך את הנער על דבר שאנו עצמנו איננו בטוחים ב"שווי"? האין אנו מחנכים אותו דוקה עליה רק משום שהורגלנו ונצטוונו כך, ומשום כך, כמובן, גם נוה וקל.

אכן, בעבודתי אני בביה"ס ראיתי כי הבעיטה בציונות היא דבר יום ביומו. ופעם הרהבתי עוז ובכניסתי לכתתי (כתה ח') שאלתי את הילדים: מה דעתכם, ילדים, האם לא למדנו כבר ציונות דינו? — והנה קול-ענות עונה לי: מחיאות כפים, קריאות הסכמה, וקולות נשמעו: "מספיק עם הציונות הזאת", "כל תינוק בגן יודע זאת", "זה משעמם נורא", "מוטב טבע ואפילו דקדוק ובלבד לא ציונות".

ורק ילדה אחת אמרה: "אבל צריך ללמוד ציונות". בכל זאת — נימקה את דעתה — מקובל הוא וידוע בחברה הגונה שזה חשוב.

ואמנם היתה זו שעת-מבחן מעניינת. ניתן לילדים לפרוק עולם ולהביע ביושר את רגשותיהם כלפי טלאי זה שמדביקים על חינוכם ועל נפשם.

אולי יבואו מורים ויבקרנו: האם הילדים הם קפה מזה? הן גם בדקדוק לא ירצו, גם לא במשנה, גם חשבון לא יאהבו, ולעתים אף כל עול הלימודים — באשר הוא עול — מאוס הוא ושנא. אכן כנים ונכר חים הדברים. אולם דרך-כלל אפשר לזקוף את חוסר הענין וחוסר האהדה לחשבון אופן הלימוד והגשת החומר, ורק בציונות הרי גם הטוב שבמורים, המצליח בכל, לא ישיג מתח של ענין בכתה, כי עצם הנושא רחוק מן הלב כרחוק כוכב שבתאי מן הארץ. לעולם לא יושג מצב של הזדהות עם חומר השיעור הציוני. ולא על הילדים לבדם יעיק הנטל הזה. גם למבקר גרים אין מנוס. כאשר יאספנו מוסדות החינוך למען

בטרם נסיים באים עוד דברים לוהטים-דולקים על יריחו [ראה יגאל אלון], על שלמות הארץ השסועה [אחדות העבודה], אבל לא במנה גדושה מדי [מ"פ]. העניינים יגעים והולכים, אבל כאן צריך לסיים. לסיים באיזה פתרון נמרץ וחותר. הרעים נתקלים בגבול. נשמעת יריה, ויפתח (לא המחבר) נופל שדוד. "דמו חמר על צחית שביל לבן". עולה "ברק-אור ראשון של שחר".

מובן, סיום כזה אולי הוא דרמטי, אבל קונסט-טרוקטיבי איננו כלל וכלל.

לפיכך נדבק עוד משפט אחד, ה"אנטי-קלי-מאקס", וצילי-אדירים צלילו:

"הבריק כבדולח-פו פח צריף של מעברה" שוב, "האחדות האורגנית", שוב, "היעוד הבונה". ואנו שוב האמן לפה נוכל.

כי יודעים אנו: כיפתה הידיד כן המחבר עצמו, הדברים אשר יאמר — כעברו על פנינו ברכב מליצות צולה, מזהיר בכל אבני-קיר-רוח — לא הם הדברים אשר יחפץ לאמר. כי שקר חן-המשקל והבל היופי של מלים וסמלים פה. יען כי אהרן מגד גם הוא, כרעו, "מתחמק". גם הוא "פונה כתף", "מבליע בחיור", ובהעמדת-פנים של פתוס, "את שרצה לומר ולא אמר אף פעם". גימל

ע א ח !

אנשים המעורבים בחיי היהודים בערי אוניברסיטאות באירופה ובארצות הברית מתאוננים כי הסטודנטים הישראלים העושים בחו"ל מתנכרים לשוב היהודי שבסביבתם ומנעים מבוא עמו במגע. גם מן העתונות שלנו מגיעים אלינו הדים: מדי פעם בפעם מתעורר מישור לכתוב נגד "תופעה מזוהה זו, שאינה מוסיפה כבוד לארצנו בין אחינו בחו"ל" (דבר, 24.12.50).

נעשו אף נסיונות לעמוד על שרשי התופעה: יש טוענים בפשטות כי הנוער הישראלי השוהה בחו"ל מורכב כולו סובבים וגאותנים המתעניינים אך בעצמם, ומשום כך אינם מסוגלים להתידד עם איש.

לכד מעצם הפשטנות היתרה שבהכללה מעין זו, שאינה מתקבלת על הלב, אין אנו יכולים לאשרה, שכן מכירים אנו את חברינו הלומדים בחו"ל, ויודעים אנו כי אין הם שונים באפים מכלל הנוער הישראלי. וכל עוד לא בא אדם ולא טען טענה זו כלפי כלל הנוער הישראלי, אל יטען זאת כלפי חלק ממנו. גם עובדה היא כי הסטודנטים הישראליים מתידדים ברצון עם בני עמים אחרים הלומדים אתם, או המודמנים לסביבתם. רק עם יהודים אין הם מתידדים.

אחרים מאשימים את סטודנטים בחו"ל בחוסר כל רגש לאומי: אחרת הן היו משתתפים בחיי הצבור היהודי שבסביבתם ומקנים ליהודים, וביחוד לנוער היהודי, ערכים יהודיים-ציוניים-חלוציים, אך בעלי-האשמות אלה ממלאים פיהם מים בשעה שמזכירים להם כי הרוב הגדול של הסטודנטים הישראליים בחו"ל נענו לקריאת מלחמת 1948, והתגייסו לפעולות מי בארץ ומי בתפקידים חיוניים בחו"ל.

לעומתם יש הסוברים כי הנוער הישראלי לקוי בשוביניות יתרה, ואין הוא מתידד עם היהודים במקום מתוך כעס על שאין הם עוקרים ממקום מושבם בחו"ל ואינם באים לארץ, להשקוה בועתם, להפירות את שממותיה, להפריח את הגב, או להשקיע את הונם במפעלים חלוציים. אך הרי שורת ההגיון מחייבת את ההפך: כל ציוני נאמן שנתגלגל מציון לחו"ל ישתדל לחזק ולאמץ את היסודות החיוביים שבקרב היהודים: יעזור לעסקנים הציונים שבמקום להחדיר רוח ציונית לכל פנה, יבקר בבתי המתבוללים כדי שיווכחו במו-עיניהם בדמות "הטיפוס היהודי החדש" שנוצר בארץ חלומותינו; ישכנע את העשירים להשקיע כספם בארץ; יארגן את הנוער המקומי לגרעיני הכשרה, ויעסוק בעוד אלף תפקידים, "לאומיים" ממדרגה ראשונה...

שלושת נסיונות ההסבר אינם עומדים אפוא בפני הבקורת, ואת הפתרון יש לחפש במקום אחר לגמרי.

ה"תופעה המזוהה" הזאת אינה מזוהה כלל וכלל עם נבארנה מתוך נקודת השקפתנו העברית. אם להוציא מכלל דיון אותם יהודים אדוקים המתיראים להכניס אורח "גוי" לביתם, אפשר לנו להניח כי מצויים הרבה והרבה יהודים באי-רופה ובארצות הברית העשויים להתידד עם סטודנטים סקוטים, הודים, סינים, צרפתים או פרסים. אין ספק כי בכל מקרה כזה יודעים גם המארח וגם האורח כי שונים הם זה מזה. נושאי-השיחות יכוונו לאפיקים אנושיים-כלליים, ושני הצדדים ינסו להראות בעיקר את הצד הכללי בבעיות החברה שלהם.

אך תאור לעצמכם הרגשתו של סטודנט סקוטי או הודי, שבבקר בבית יהודי ייחשב בטעות אף

גם הסטודנט הישראלי בן לחטיבה חברתית השונה בהוי, במנהגים, בדרך-חיים, בהשקפת-עולם ובמחשבות מן החטיבה החברתית היהודית. ליהודים זרים ערכי המולדת, הלשון, העבודה, הוי ארגוני-הנוער, הפלמ"ח והצבא, הכפר והמחנה, הפלח הערבי והקיבוץ, שפת-הים והגורן, המדורה והמסע. לסטודנט הישראלי זרים ערכיו של היהודי.

"התופעה המזוהה" של ההתנכרות מקורה באי-הבנה פשוטה: אין היהודי מבין כי הישראלי נמנה על עם אחר! בטעות סבור הוא כי גם הישראלי נמנים על החטיבה החברתית שלו, ועל כן משוחח הוא אתו כשוחחו אל יהודי: מדבר על צרת-היהודים ואחינו המסכן חייב להתעניין, משוחח על מצב-הקהלות — ואחינו מנענע בראשו, מספר על יחוס משפחתי — ובקושי עוצר הוא את הפיהוק, והכי מסוגל אותו יהודי להבין — ולו במקצת — את הלכי הנפש שלנו? חייכם, שלאחר פגישה או שתיים יימנע הסטודנט הישראלי מביקורים נוספים — אפילו אם יאשימוהו בסנוביות, ובחוסר רגש לאומי, ובשוביניזם צר, וב...אנטישמיות.

רצונכם ביחסים הוגנים? — הכירו כי זרים אנו לכם.

הוא ליהודי (ונניח לרגע שמתעמים מסוימים אינו רשאי לגלות את זהותו האמיתית). ראשית יצהלו פניו של בעל-הבית ב"שאלעם אלעיקעם" ביהודי עסיסית ממותקת, אח"כ יתמוגגו כל בני הבית לראות יהודי שאינו מבין יהודית ("ממש כמו גוי"), אח"כ יתחיל מבול שאלות על היותו סין של האורח, אח"כ יפרוץ שטף שמות של כל מיני רבנים וגאונים ואבד"ים וצ"לים וקק"ים (מאבותיו ואבות אבותיו של המארח). מכאן יעברו לשאלת האנטישמיות בעולם בכלל ובארץ פלוגית בפרט, ובארץ פלמונית בפרט, ואצלנו במיוחד, ואצלם, ואצל הרבינוביצים בני-יארק, מכאן יעברו לשיח ב"דו"צ" ובעזרה לפליטים, ובעזרה לישראל, ובקק"ל ובמגבית ובעוד אלף עניינים, "לאומיים" ממדרגה ראשונה. חייכם, של-אחר ביקור אחד לא יעז הסטודנט הסקוט או ההודי להראות קצה חטמו בקצה אותו רחוב.

ואילו הסטודנט הישראלי?

רעמכם גיראוי

מכת הערבות

מסיבה שאיש איננו יודע אותה, והאין נשכח את אלפי הצעירים שלנו שהקריבו את חייהם באותה מלחמה — ואתם האלפים הנוספים שאנו מכינים אותם עתה להעלותם קרבות לאליל המלחמה — על מזבח אותה, "ערבות", שבאה עלינו כפתע בדורנו הציני?

עלי להודות שאני מתבלבל מכל זה כליל. כל התכ-ניות החינוכיות לשיפור תנאי החיים במצרים נדחקות ונגנזות מפני דלותנו האיומה; ואלה שהתחילו בביצוע, נתקעו בדרך או מתקדמות בצעדי צב. בורות ותחלואה הורגות בנו את הגוף והנפש. מיליונים מבני עמנו אוכלים רק ארוחה דלה אחת ביום, בתי החולים שליו מלאים חולים, וריקים מרופאים; ואם יש רופא — אין בידינו חמרי רפואה, הפחות והכינים שלנו מעבירים אותנו כבהמות משא, ללא תכנית או מטרה — חוץ מן המטרה הקדושה האחת: "הערבות", האחדות הערבית, הפדרציה הערבית, וכל מיני מטרות ערביות אחרות, שהכריזים מעוניינים בהן והערבים מפקחים מהן תועלת; ואילו המצרים האתי-טלוגנטיים ושוהרי הקירמה מופסידים מהן.

מה איפוא נשאר לנו לעשות? אסור לנו לשכוח שוב את דלותנו, ולהתעסק בענייניהם של ערביי מרוקו, כאילו נגזר עלינו בגורלנו לפנות רק אל הערבים במזרח ובמערב, עד שיסתובבו לנו הראש ונראה כל דבר כפול, או עד שראשינו ייפרדו מעל גויותינו כליל! די לנו במכות הנוספות שמנהיגינו מבקשים להנחית עלינו, די לנו בצרות שלנו עצמנו. אין לנו צורך במכות הנוספות שמנהיגינו מבקשים להנחית עלינו, בצורת ענייניהם של הערבים ממזרח וממערב! כנראה נגזר עלינו לבעור ולהיאכל באש — כדי שנשמש, מגדלור לעולם הערבי. זה הוא האידיאל שלנו, זה הוא הכבוד שאליו אנו שואפים! הבו כבוד לאומיות צרופה זו, המתאימה לבני הפרעונים ולמנהיגיהם הגדולים!

שמעו, פטרוימים מצריים צעירים, את דברי אל תתפלאו אם מחר יתמרדו בנו בנינו, ואם דורות יבואו יקללו אותנו על הירשעה שאנו מורשיים להם — ירשת הכו-רית והמחלה, הדלות וחוסר הברירה — ירו-שת ה"ערבות" על כל צרותיה ומכותיה... [נעתק מ"בטרס" י"ב (קכ"ט)]

המאמר הנתון בזה הופיע בכתב העת המצרי "אל-מנארה אל-מצריה" (המגדלור המצרי), לפני זמן-מה. ההשקפה הנתונה כאן עדיין היא רחוקה מלהיות נחלתו של כלל הציבור במצרים, אבל לא תמוז-שלשום תחילתה, וב"כוח הרדיקליות" היא לעתידה של מצרים ושל ארץ-הקדם כולה.

לפני ימים מועטים קראנו בעתונות המצרית שמ"שלת מצרים מתכוננת ליישב פליטים ערביים מארץ-ישראל בחצי-האי סיני, ושמומחים אמריקאים יתנו את עזרתם כדי ליצור למתישבים אלה מקור-פרנסה במקומם החדש.

אנו עצמנו אין לנו איר לנשימה ואין לנו תקווה להתקיים אלא במדבר הסובב אותנו — והנה אנו בוחרים באיזור הפורה ביותר מכל הריובות הקר-קעות של ארצנו, בחצי-האי סיני, שהוא החלק העשיר ביותר באוצרות מינרליים ואחרים, ומציעים לתת איזור זה לאלה הקרויים בשם "קרובינו" — כמיליון ערבים זרים, הלא ייפלא הדבר! מצד אחד אנו מהדקים את החבל על צוואריהם של הורים שנולדו במצרים והחיים בארצנו זה עשרות בשנים, ואשר הוכיחו את כוחם ויכלתם בהשכלה, בקידמה, בייצור, ואשר משלמים מסים בנאמנות ובקביעות, ואנו מסרבים להעניק לאנשים אלה את האזרחות ה-מצרית; ומצד שני אנו פותחים את שערינו לרווחה בפני מיליון ערבים, שאין להם השכלה ותרבות — לא במדע ולא באמנות, ואין להם כושר מקצועי שהוא האמנם ניטול את פרוסת הלחם מפני ילדינו וניתן אותה בפיהם של אותם ערבים? האמנם גשול מעצ-מנו את כל מצרכי החיים — למענם? האמנם נסכים להגדיל את דלותנו בשעה זו, ונקדיר עוד יותר את סיכויינו לעתיד?

הלא הם בבחינת מיליון מכות ערביות! הם יתרבו במהרה ויוסיפו מכות ויגדילו את צרותינו. כבר קל-קלנו בגללם את שמנו הטוב, ובשנה אחת בובינו עליהם ללא תועלת 175 מיליון לירות — כי בסכום הזה עלתה לנו המלחמה בארץ ישראל, שלא היה לנו בה כל ענין שהוא. ועתה אנו מבוזזים כספים מרובים עוד יותר, כדי לקנות נשק — והכל רק למען ערבים אלה, רק מפני שעדיין קיים מצב מלחמה בינינו לבין מדינת ישראל.

ה פ ר צ ו ך ה ח ב ר ת י

ובחלקם הגדול לא ערבים. אפילו העתונות, במידה שהיא ערבית, הרי במקום שאינה מכשיר השתלטות אנגלי הרי היא בעיקרה עניין לא ערבי ולא-מושלמי: במצרים שני העתונים היו מיים הראשיים ("אהראם", "מוקטם"), מייסדיהם ובעליהם הם לבנונים נוצרים.

תספיק דוגמה אחת לאנרגיה התרבותית, אף כי בהכרח הדברים תהיה זו דוגמה גסה; מספר הספרים שהופיעו בערבית בין שתי מלחמות ה' עולם בכל הים התיכון סביב מועט מן המספר שהופיע בתורכיה, וכמהו כאין לעומת הפרסומים בעברית בארץ-ישראל לבדה. מספר דוברי הערבית באותה תקופה: בניבים הערביים — 35 מיליון; בלשון התורכית: — 15 מיליון; בעברית: לאין ערוך פחות מכך. מכאן שרמת הייצור התרבותית הערבית פחותה מבחינה כמותית פי כמה מאות פעמים מן הרמה האירופאית המודרנית, ואין צריך לדון ברמה מבחינת האיכות.

בתחומי התרבות שאינם-ספרותיים, התמונה היא עוד פחות ערבית: האמנות, הטכניקה, ה' מדע הם דברים שכמעט כולם הם עבריים או צרפתיים, בצירוף כמה גישושי-נסיון מצריים לבנוניים.

אורי אבנרי

רבים שואלים אותנו אם אורי ("העולם הזה") אבנרי נמנה על אנשינו; בעתונות מדובר לעתים — באחרונה ברשימה של ב. חסב ב"דבר" — על "העולם הזה" ועורכו כעל נציגי ה"עבריים". אנשים שונים שבא-אלה הודמניות גלגלו שיחה עם אותו איש או ששמעו מפיו דברים מוסרים, כי אם אמנם לא התימר במפורש שהוא מאנשי "אלף", הרי במתכוון נתן מקום להניח שהוא נמנה עליהם ופועל עמם.

לפיכך רואים אנו להעמיד דברים על דיוקם. אם כי בעקפים יש שפרסומי השונים של ה' אבנרי, ובאחרונה — שבוענו "העולם הזה", עושים שרות לא נטול-ערך לקידום רעיונות ש"אלף", דוגל בהם ומבטאם, הרי לצערנו אין אנו יכולים להחשיב שרות זה הרבה, לא מצד רצינותו, לא מצד משקלו הרעיוני, גם לא מצד כנותו. מכל מקום, מעולם לא נמנה עלינו אורי אבנרי ומעולם לא בא בקהל חברינו.

אנחנו, וכן כל אשר התחקה על כבדת-הדרך אשר הספיק לעבור עד כה, מכירים את ה' אורי אבנרי כאיש שיש לו חוש-רירה לרעיונות, "פיקנ" טיים" ושאינו מאחר לעשות בהם שימוש כפי הבנתו. הדעה הכללית, ודעתנו בכלל זה, היא שבפרק-זמן מסוים בקריירה רבת-הרעיונות שלו גילה את ההשקפה העברית ונסה לעשות בה שימושים להועיל (נזכור, למשל, את "במאבק"), ובבחינות אישיות מסוימות, ניתנת האמת לה' אמר, לא בלי הצלחה.

כשלעצמנו איננו רואים טעם מיוחד להתייחס ברצינות לזיקתו אל הדעות שהוא עושה להן פרסומית כיום. חוששים אנו ושאף הוא אינו מת יחס אל דעות אלו ברצינות-יתר.

בניהוי שמוזהים את א. אבנרי אתנו נוכל לר' אות רק פרי קוצר-הבחינה או כוונה רעה.

רתי במקיבל לה; תעשיה, טכנאים, אפשר למצוא בקרב העברים. דבר זה כשהוא לעצמו די בו להעיד על משקלה החברתי של הערבאות. בפנותנו אל הכחות התרבותיים והמוסריים, נראה כי אין שום דבר הדומה לרוח החידה בעולם הקרוי הערבי, — אף לא הרוח המושלמית המפורסמת: אמרתו של המרשל ליוטה על ה' אישלים, "נאד הדים", אינה אלא הלצה. ההדים מועלים על-ידי יצרי הקנאות והשוד, כמה רפ' לקסים סומים של שנאת-זרים המביעה את "הסביך הנחיתות" של חברה שירדה, ולבסוף, אי-הבנה גדולה המטופחת על-ידי הבערות המ' ערבית ומנוצלת על-ידי האימפריאליזם.

מאז ימי מוחמד ועד "מלחמת הקודש" של הכלוף האחרון ב'1915, לא עלה בידי האיסלם — אפילו בידי האיסלם הסורי, שנשתמר בו חותם — מה של מוצאו הערבי — בשום עת לאחד בכח המחשבה או המעשה את האזור העצום שבו התפשט. פן-הערביות המבקשת לעשות זאת אינה יכולה להסתמך על שום תקדים, לא בארצות שגוברים בהם ניבים ערביים אף לא במזרח כל-בד ובתצוה-האי ערב. אמת שהמאמץ פן-הערבי יותר משהוא מנצל את הערבאות, הריהו מנצל את בערותם של העמים שירדו כדי פראות, ואת דעתם החשוכה של נכבדים מושלמים מן הפרור בינציאליים ביותר. אבל זהו אחד מן הטעמים המפריעים לכך שתיעשה זאת תנועה לאומית וכח פוליטי-עצמאי: כי אין לך דבר שאינו מת-ישב עם האיסלם, אף הסוני, כמו עצם התפיסה של אומה והצורות המודרניות של המדינה, ותהינה מה שתהינה.

התורכים הבינו זאת. המהפכה התורכית, שאי-חרה כה, והשגורה כה בהיסטוריה המודרנית, לא עוררה בקרב המושלמים דוברים ערבית, אלא אנטיפטיה, ודבר זה מעיד כי אין אצלם אותו רגש הקרוי לאומי, ואשר למהפכה התורכית, אין זה מן הראוי להגשים בעומקה. תורכיה הכפרית נש' ארה חברה פיאוולית צבאית. לאחר שהתעברה מכל מה שאינו משלה, לבשה צורות מודרניות, אבל לא יצרה עד עתה שום דבר עצמי לא בכל-כלה ולא בתרבות. הנה כי כן, ביטולו של האיסלם המסורתי הוא תנאי הכרחי אבל לא מספיק, הוא לא יאפשר לעמים הדוברים ניבים ערביים, שהם הרבה פחות איתנים מן התורכים, להעלות בכח עצמם כחות לאומיים שאין בהם.

אין תרבות ערבית

אילו נעזבה הערבאות לנפשה, היו סכור ייה אפסיים. כי בסופו של דבר, כל תנועה ראויה לשמה צריך שתזון מלשד-הורות, תהיה תואמת לצרכיה של חברה, תשחרר כחות של תרבות. אין עוד כאלו בתוך האיסלם, גם לא באותה תר' בות יהודית-מושלמית ונוצרית הקרויה ערבית, שמתה זה מאות בשנים. מה שנותר ממנה, הרי אלה פטפוטי מלים של סכולטיקה מימי הבינים ולקח דתי ו"ערבית-קלאסית", לאמור: משהו המקביל לסלובוניה של הכנסיה או ללאטינית של האוניברסיטאות; במקביל ללשונות פולחן ולימוד אחרות. — ארמית, עברית קלאסית, קופטית, וכו'.

אין ספרות חיה בניבים המדוברים, להוציא את הצרפתית (אפריקה הדרומית, הלבנון) וה' עברית החדשה; ומעט גם באנגלית, ביונית, בארמית. רובם של הסוחרים הם לא מושלמים

בעצם אין לדבר על חברה ערבית בכללן של העולם הערבאי, ובכל אחד מאזוריו, — אין שום דבר הדומה למבנה החברתי לפי התפיסה המודרנית. אין כאן אלא חוסר שוויון-משקל: — באפריקה הצפונית, בין הנתנים הצרפתיים לאנ' שים בעלי הסטטוס האישי המוסלמי (אף שביני-תים בוטל רשמית), בין שבטי הנודים לסוגיהם ושבטי-ההר למיניהם, בין יושבי הכפרים והצמ' תים הקשורים לקרקע, בין הפיאודלים הגדולים, נכבדי הארץ ובעלי-רכוש לנידחי-המעמד הע' לובים המסתופפים מסביב לערים הצרפתיות הג' דולות, ובין אלו לבין הערים בנוסח-ימי-הבינים, הפרטיקולריסטיות, הסגורות בחומותיהן, בין הנוצרים, היהודים והמושלמים, בין המושלמים לכתותיהם וקבוצותיהם האתניות האובדות זו לזו, בין דוברי ברברית, ערבית, וצרפתית, אם יש כאן איוז חברה, אין היא מצויה אלא בשכבה הצר' פתית ובומוטמעה, כ-8% מכלל האוכלוסיה.

במצרים, בתוך ההמון של 17-18 מיליון הצ' מיתים השכירים, הפלחים המצריים וכמה אלפי המשפחות המוסלמיות למוצאיהן, שהן בעלות קרקע, אנו מוצאים — לא מעמד בינוני, כי אם יסודות-בינים שונים אלה מאלה: — שנים או שלשה מיליון פקידים, בעלי מלאכה, סוחרים, אינטלקטואלים וביחוד אינטלקטואלים למחצה, רובם נוצרים (בתוכם הקופטים, למעלה ממיליון נפש).

ארץ הפרת, (הלבנון, ישראל, ממלכת הירדן, סוריה, עיראק: — כ-700.000 קילומטר מרובע, למעלה מ-9 מיליון אנשי ישוב, למעלה ממיליון נודים) מזכירה מהרבה בחינות את אלג'יר ואת מרוקו. אבל החורגות כאן בולטת עוד יותר, בכל חבל-הארץ הזה, הגדול מצרפת, מגרמניה, אין אלא אבק-שבטים, עדות, כתות, כנסיות, מרובות מכדי למנותן במפורט. כל אחת יש לה פרצוף משלה, כלכלי, לשוני, דתי, ואולם בכללן אין בהן כדי מיון מבחינה חברתית. כאן, כמו בגו' שים גיאולוגיים, יש יסודות עתיקים ואיתנים של קבוצים איזוריים או היסטוריים, אתניים או תר' בותיים, או עוברים של עממים נולדים או נולדים-מחדש: — עברים, לבנונים, עלאויים, אשורים, דרוזים, כורדים, ארמנים; נוסף על כך כמה מרכזים ברורים מאד של כח-מושך ערבי מושלמי; בדמשק הסונית, בעלת הזכרונות מימי בית אומיה, בארץ-השיעים בבגדד הפרסית למח' צה, ולבסוף, וביחוד, בין פליטי המעבדה הער' באית של האנגלים בארץ-ישראל.

הניגודים החברתיים מסחררים ממש. אין מכה-משותף בין האכר לבין עורך-הדין הלבנוני (הדומה לבני מקצועו שברום צרפת), לא בין האכר והמהנדס הערבי, (שהם מודרניים כמק' ביליהם באפריקה הצרפתית) לבין רוחשי-הבצות שבשפל הפרת ובמחנות הבדוים. מפעל-כח-הידרד' חשמלי מכאן, סוכה, אהל-שיער מכאן, מציאות המסכלת כל הערכה מספרית בלבד. לעצמו של דבר אין דרגות חברתיות אלא בתוך העדות ה' שונות פניה: אין מעמד משותף אחד בכל ארץ פניה, ואין צריך לומר בכלל הארצות. איכרות, פרולטריון תעשייתי ורוחני, בורגנות אמתית, בקיצור, כחות פרודוקטיביים מסבירים וחושבים, אינם בנמצא. — אלא במדת-מה בארצות השוכ' נות לחוף הים התיכון, שהן הפחות ערביות ופחות מושלמיות. בקרב הלבנונים, העלאויים והנוצרים שבסוריה וארץ-ישראל, בחבל הערבאי, בלבנון הכנעני אפשר למצא תרבות סדורה וטפוס חב'

עמק עשרת הפרשים

(מספורי המסעות)

כל אותו יום הולכים היינו בשבילים שגדלו קוצים גבוהים מאין הולך בהם. ההרים נתגבבו סביב גבוהים ותלולים, מצולים צוקי אימה ומגור דלים שיחי פרא, עננים הלכו בשמים והאוויר כבד ומחניק.

הדרך קשה והתרמילים מכבידים על הכתפים, הנעלים המסומרות דורכות בסלעים וטרשים והדיבר נחסף מפנינו. כי ירים מי את עיניו, רק את גבי חבריו יראה בשדרת המסע הקטנה, הפראות שלטה סביב, לא ישוב ולא שדה-מורע, רק הרים אפורים וסבך וסלעים תלולים על פי תהומות והשביל מתפתל תוך ואדיות עמוקות, מתעלם פעמים בתוך סבך ורצוף אבני סחף, ומעל לוא" דיות מרחפים עופות טרף ובראש השביל יש ויפיע שועל, לוטש רגע עיניו בתמהון ומיד מכווץ זנבו ונס במעלה ההר. עם ערב הורק מעט רושם הפראות בסביבה, ההרים כמו רכו, הוא" דיות נתרצבו ועתים הבחנו במדרגות הרוסות בצלעותיהן ועצי זית, תאנה ורמון הצומחים פרא צפופים וענפים יבשים מזדקרים מתוכם.

עם שקיעת החמה הגענו לקצה עמק צר ומאריך. המפה ציינה שלש חורבות על ההרים סביב ומעין קטן בקצהו האחד של העמק, ליד המעין ציינה המפה ישוב קטן בשם חרבתיא. מראש הצוק מעליו השקפנו אל עמק יכולנו לראות כמה בקתות עלובות. המעין הקר בקרבת הבקתות ומספר עצים ענפים פסו על מוצאם. כל סימנים למשכן בני אדם במקום לא ניכרו, הבתים נראו עזובים וכל שטחי אדמה מעובדת לא ניכרו בעמק. כולו היה מעלה קוצים גבוהים ושיחים פזורים בו פה ושם.

כעבור שעה קלה ישובים היינו תחת העצים ליד המעין, התרמילים הוסרו מעל הכתפים, התגורות פותחו, הרוכים הוצבו בצוות בחצובות קטנות והאנשים שכבו לארץ עייפים מעמל הדרך המפרכת, שותקים. אחר החלו נעים פה ושם, אי מי חלץ נעליו, אחרים הוציאו סיגריות ומקטרות והעלו קטורת, כשהם צופים אל ענני הסערה הנערמים והולכים בקצה העמק, נראים חונים ממש על ראשי ההרים. אור היום דעך והלך מהרה, החושך מיהר וכסה את העמק, דומה כאילו נשפך מתוך צלעות ההרים סביב. האנשים רחצו עתה ידיהם ופניהם במעין, זרדים יבשים נאספו, ומדורה קטנה השמיעה מהרה את קול נפציה בדממה שמסביב.

אחר ישובים היינו כולנו נשענים מי אל גזע עץ ומי על תרמילו, אוכלים ארוחתנו בהשקט וצופים אל תוך האש, ואז ראינוהו פתאם כולנו כאחד — דמות אדם לבושה שחורים יצאה מתוך הביקתה הקרובה ועלתה לקראתנו בשביל שרק אז הרגשנו בו. האיש נגש אלינו, לחץ ידו אל לבו וברכנו לשלום, ושפתו צלצלה רכות בדממה שמסביב, ניגון דיבורו אטי ואבהי כלשהו.

זקן היה וזקנו הלבן יורד על חזהו, אולם מבנה גופו איתן ורחב ומבט עיניו ער וטוב. רגע היה צופה בנו ואנו בו, ואחר העיר כי רואה הוא כי דרך ארוכה אחרינו. אשרנו את דבריו. יפה היה הזקן, אצילות ונועם שרויים על פניו השחומים עטורי הזקן, ומבטו עלינו נעים וטוב. הזמנוהו לשותת עמנו קפה וסרב, אולם ישב בינינו. לשאלותינו ספר כי הוא ובני יחידים נשארו בסביבה והריהם עוסים במסיק עצי הזית בהרים סביב. רבים היו בנו דוברי-הערבית ונקצצו כולם

סביב. החושך עטפנו כבד וסמך והשקט סביב מוחלט. לא משב רוח ולא צרצור צרצר, רק המ" דורה משמיעה מדי-פעם קול נפץ קל וברק רחוק מבריק מפאת פתח העמק כשהוא מאיר זרה את ההרים ברחוק. שיחה חרישית החלה קולחת והפינג'ן סובב סובב. דובר על הנעשה בארץ והזקן מקשיב ומעיר הערותיו. אימי העיר כי אך לחינם ברחו התושבים הקודמים בבורחים, ואותם שנשארו הרי חייהם ברווחה, והזקן נענע בראשו והפטיר פה ושם: "ברצון האל יהיה טוב", העביר אצבעותיו בזקנו וסרקו לכאן ולכאן.

רגעים מספר ישובים היינו מביטים אל האש ושותקים, אחר הוציא מי מפותית מכיסו ונגינה חרישית ונוגה החלה קולחת. מלווה זמזום חרישי של אחדים מן היושבים סביב. אחר הוצאה המפה ונבחנו הדרך בה עברנו ונדונה הדרך בה נלך למחרת. שאלנו את הזקן על הסביבה והוא באר לנו כמיטב ידיעתו. השעה היתה מאוחרת ומר" בית האנשים פזורים היו כבר סביב מכורבלים בשמיכותיהם, חלקם ישנים וחלקם מקשיבים מתוך נמנום לשיחה ולנגינה. מעטים נשארו יושבים עם הזקן. מדי פעם האיר ברק תכלכל את הסביבה וה" הרים סביב נראו כיצוקי פלדה שחורה, מסתוריים ומאיימים. אחד מחברינו העיר פתח לאחר רגעי שתיקה כי פראית היא הסביבה, איזמה בפראותה, והזקן הפטיר פתע: "חמת אללה ניתכה על העמק, לא תמיד היה שומם", ואז העיר אחד כי אכן נתקלנו בעצי פרי עזובים בדרכנו ובמדרגות הרוסות. שאלנו את הזקן בשלמה נעזבו הכפרים סביב ומדוע אין העמק מעובד והרי אדמתו טובה למראה גם מים יש בה, אולם הזקן שתק וסרק את זקנו באצבעותיו, לסוף הפליט קצרות: "לא תמיד היה העמק עזוב, בשכבר הימים היה פורה ביותר, אולם מעשים ארעו בעמק זה והפך קללה", שתק ולא פרש, "ומדוע הפך קללה, אבינו?" הזקן לא נטה לספר את ספורו, "ארוך הספור", אמר, "אבי ספרו לי ואביו לפניו ספרו לו, ואת תחילתו אין יודע, ואתם עיפים מעמל הדרך ולמה אללה אתכם בדברים?" הפצרנו בו ולבסוף נענה לנו וספר: —

"בשכבר הימים פוריה היתה סביבה זו, פוריה מאין כמוה. ההרים סביב מכוסים היו שכבת אד" מה עבה וטובה ושתולים עצי-פרי למיניהם והיו העצים מגיבים פירות מובחרים מאין כמוהם בכל הארץ. והעמק כולו משקה, מגיב מיטב תבואות, סוס ורוכבו ייעלמו בהם. טובה היתה האדמה, וה" תושבים המרוכים בכפרים סביב אכלו את פריה ואסמיהם מלאו בר תמיד, שובע היה בארץ, שור בע אין קץ, לא חסרו תושבי המקום מאומה, ואר" לם רעים היו האנשים, רעים מאד. ואף כי שפרה עליהם נחלתם, לא אמרו די והיו פזולים אל נחלת שכניהם ומקנאים איש ברעהו. וריב תמיד היה בין כפר למשנהו ובין אדם לחברו, וברדתם למעין לשאוב מים ריבות וקטטות פורצות ביניהם ואף דם שפכו לא פעם. ונמשכו הדברים האלה שנים רבות מאד, אין איש זוכר תחילתם, ובאחד רית הימים, בגבור המריבות מאד, ויקם אחד מזקני הכפרים ויקרא אל הבק מרחוק למען יבוא לעזור בריבו את שכניו. והבק בא מרחוק וישפוך שררתו בכפרים, ומוכסן שם על העין, ויהי שולט בסביבה בשם הבק. ויכבד המוכס" סן עולו על בני הכפרים מאד, וישם עליהם מסים לרוב, גם על מי המעין שם מס, כל היורד לשאוב

מים ישלם, ויכבד עול המסים על בני הכפרים מאד; ויהי הם עובדים כל היום בשדותיהם ואחר יקחם הבק לעבוד במבחר השדות אשר לקח לו. ויהיו בני הכפרים רשים והולכים, ויחדלו מעבוד שדותיהם כי עסוקים בשדות הבק, ויהיו שדותיהם הם חרבים והולכים ולא יספו להניב עוד. ובני הכפרים הפכו עניים מרודים, וכל עושר העמק זורם אל כיסי הבק ומוכסנו. ואולם שלום לא היה ביניהם ויהיו ריב ביניהם ומדנים על כל חמור תועה ועל כל גדר בשדה, והבק שמת ורודה בהם, ככה נמשכו הדברים שנים רבות.

ושייך נכבד היה באחד הכפרים ויהי לו בן זקונים, נער יפה-תואר להפליא וטוב-שכל ואביו אהבו אהבה רבה, לא חשך ממנו מאומה. ויגדל הנער ויהי לעלם משכמו ומעלה גבוה מכולם, ויהי טוב מאד ונבדל מכל אנשי הכפרים מסביב, וסייח שחור נתן לו אביו והנער טיפחו ויהי רוכב ותר את הארץ סביב ויקנה חכמה ודעת ולא היה פרש כמוהו בכל הארץ. ויהי כשובו אל עמק מולדתו וירא והנה ריב שם ונאצה ובני הכפרים רשים והולכים ויחל להוכיחם בשער, הוכח ותזור אולם שומע לא היה לו אף גם שנאה רבה שנאר" הו על כך, "וכי אתה הנער תלמדנו בינה", לעגו לו גם חרף חרפהו. ואולם הוא הוסיף להוכיחם על דבר הור השולט בהם וקוצר את פרי ריבותיהם. "הלא די טוב בהרים לכולכם רק יד אחת תעשו ותסירו העריץ מעליכם ומלאו אסמיכם בר כמאז", ואולם הם שטמיהו על הוכיחו אותם ויהיו מלשינים עליו לפני הבק ומוכסנו. ויהי נוטש את כפרו ונודד בהרים סביב טש על סוסו הש" חור, וגם בחרב אימן ידו ותהי אימתו על הבק וסוכנו. וצעירים אמיצים ממבחר בני הכפרים חברו אליו, כולם פרשים נפלאים, ויהיו טשים על ההרים סביב ואיש לא ידע את מקומם ולא העז איש מאנשי הבק לצאת לדרכו לבדו ממור" ראם.

ויום אחד ירדו בדהרה מעל ההרים ויפגעו במוכסן ואת שכיריו גרשו, וישב העמק לפרוה כמלפנים. לא עוד ישלמו מס בני הכפרים ואת שדותיהם יעבדו בשלות, והפרשים נתפזרו איש לכפרו ויהפכו עובדי-אדמה שקטים ויהי העמק שוקט ובוטח אין מכלים. ואולם לא ארכו הימים ושוב החלו בני הכפרים נצים ביניהם וזקני הכ" פרים מתנשאים זה על זה ויחפשו להרע אחד לאחיהם, וכאשר גברו הריבות מאד וישלח אחד הזקנים שוב אל הבק למען יבוא לעזור בריבו את שכניו.

ויעל הבק על העמק, לא רב חילו עמו אולם זקני הכפרים למרחוק שלחו לו הודעת הכ" נעתם לפניו, ויהי בקרוב הבק אל פתח העמק ל" עמד איש בפניו בלתי אם עשרת פרשים, בן השייך ורעיו.

והפרשים תקפו את אנשי הבק בסערה ויפילו בהם רב, אולם רבים היו אנשי הבק מהם עשרת מונים ויהיו נסוגים ומסתערים שוב בדהרה וחר" בותיהם שלופות בידיהם אוכלות בבשר יריביהם. ויארך הקרב מאד, אך בסופו הכריעו אנשי הבק במספרם את גבורת הפרשים העשרה ויהיו אלה נהדפים אט אט לתוך העמק פנימה מכים באוי" ביהם ונופלים אחד אחד וגופותיהם נפזרות על פני העמק כולו. וכאשר נטתה השמש לשקוע לא נשאר בלתי אם בן השייך לבדו רכוב על סוסו השחור הנהדר, חרבו חמוצה מדם בדוקה אל ידו והסוס כולו מקצף, ואויביו כתרותו ויהדפוהו אט אט אל עבר פי המעין, ושם עטו עליו כולם כאחד ויפול שדוד מעל סוסו אל פי המעין, ומן היום ההוא דללו המים, דללו והלכו.

ויהי כי חדל רעש המלחמה ואנשי הבק נאספו סביבו ויבט בהם הבק וירא כי רבו ההרוגים מאד וגם מבני משפחתו הקרובים בהם ותרב חמתו מאד וישא עיניו והנה זקני הכפרים באים ולחם ומלח

ה ק י ל ה ג י ר ה ח פ ש י ת !

(סוף מעמוד 6)

שנית, עלינו להודות להם על שהם מונים את הגורמים הכופים אותנו לקבל „עליה חפשית“, ואת הגורמים שבגללם אנחנו מעוניינים בה. ה' גורמים האלה והאלה זהים הם, בעצם — הלא הם:

- (1) „ציונות“ (המרכאות במקור!).
- (2) מגביות.
- (3) בטחון.

על הגורם השלישי אין צורך להרחיב את הדבור. עמדנו כבר, ואם גם בקצרה, על המופרש שבו. גם בעלי „דבר האמת“ אינם בוטחים כנראה ביותר ב־ ציונותו של גורם הבטחון כצידוק וטעם ל„עליה בלתי מוגבלת“. לא לחנם מונים הם אותו כשלישי, לאחר הציונות שבמרכאות הכפולות, ולאחר המגביות. לוא עמדו להם עזותם וגילויי לבם ודאי היו מודים גם הם שאין למצוא עתה גורם החותר יותר תחת בטחונה וכשרה צבאי של מדינת ישראל מאשר „קבוץ הגלוי יות“ הזה.

האינטרסנטים

עובדה רבת משמעות היא שאנשים הגונים וסוֹ לִידִים כאנשי המפלגה הפרוגרסיבית, ציונים מהימנים בלי כל ספק, הם עצמם מביאים את ה־ צידוק הציוני ל„עליה חפשית“ במרכאות כפולות. עובדה זו מלמדת לא רק שבמדינת ישראל טעון השימוש במלה זו, במונח זה, כמין התנצלות חייבנית, ביישנות. היא מלמדת גם שגידוליה ונאמניה, הם עצמם חשים היטב בצד העמדת הפנים וההתימרות והזיוף שבמונח זה ובשימוש בו.

„ציונות“, אפוא, פירושה כל אותו בנין של אחיות־עניים וגנבת־דעת הדתית הבנוי בין מדינת־ישראל לפזורה היהודית, כל אותו בנין מורכב המחייב את הפזורה היהודית — חיוב מוסרי ופסיכולוגי ורגשי — לכלכל מרכז „צל־בני“ טפיליפילנטרופי במדינת ישראל, והמחייב את המדינה הזאת — חיוב מוסרי ואידאי ותועלתני — לפתור לפזורה היהודית כל מיני שאלות יהודיות, חמריות ורוחניות, ולבנות את חיינו כאן בדרך שתתן ספוק רב ככל האפשר לחוגים חשובים ככל האפשר מבעלי־המאה ובעלי־הדעה ב„רחוב היהודי“.

יודעים אנו גם יודעים כי עצומים צרכי הפיתוח של הארץ, כי גדולות אפשרויות פיתוח של המדינה. יודעים אנו כי ביצוע משימות הפיתוח מצריך כוח־אדם, הון וכושל־מעשה שבחלקם גדול, או אף בחלקם המכריע, צריכים הם, ועתי־דים הם, לבוא מבחוץ.

אולם איתנים אנו באמונתנו כי מדיניות־הגירה ישראלית צריכה לעמוד קודם כל על עקרון הצרכים, האפשרויות ויכולת־קליטה הכלכלית והחברתית של ישראל־המדינה, ואין היא צריכה בשום פנים להיות כפופה לאינטרסים ולאידאולוגיות של גוף חיצוני כלשהו, בין יהודי בין לא יהודי. וברי לנו ששיקולים ציוניים, אף לא שיקולים הומניים סתם, אי־אפשר שיהיו יסוד למדיניות ההגירה שלנו. וברי לנו שאין מוצא ממשבר־ההגירה בישראל בלי תמורה עקרונית, מהפכנית, בעצם הגישה אל ההגירה.

כי השאלה המכרעת היא אם רוצים אנו לבנות בנין איתן של מדינה, או שרצוננו „לקבץ לגור יות“. בתשובה על כך תלוי עתה טיבו של משטר ההגירה־הקליטה. בתשובה על כך תלוי אפים של חיי הכלכלה, החברה והתרבות אשר יקומו כאן. בתשובה על כך תלוי, בעצם, גורל המדינה. דעתנו שלנו היא שאם באיזה זמן שניתן לחזותו מראש יבוא אסון על המדינה הזאת, — במשטר־ההגירה־הציוני, במשטר „קבוץ־הגלויות“ יהיה שרשו.

בחירות — ו„קבוץ גלויות“

אם מדינות מסודרות כארצות־הברית, המקבלת מהגרים העומדים על רמה אזרחית גבוהה מזו של עולי פרס ועיראק, מרוקו ותימן, דוחות השתתפותם בבחירות לחמש שנים, גם יש ראל יכולה להחליט כי לטובת העולה והמדינה כאחת לא טוב הוא אם העולה מצביע לאחר שלשה חדשים לשהותו בארץ. בבחירות האחרונות הסכימו ה־ מפלגות לנוהג זה, בין אם מתוך חשש שהתנגדותן עלולה לפגוע בפופולריותן בקרב „ישראל השניה“, בין אם מתוך תקווה להבנות ולהתחזק תודות לקולות תיהם של העולים החדשים. אזרחים רציניים חייבים להתנגד לאופורטוניזם זה, וכך גם אותן המפלגות המעונינות עדיין לשמור על צביונם החילוני של חיינו הצבוריים. כשלעולי פרס ואפ־גניסטן, עיראק וכורדיסטן, תימן ומ־רוקו ניתנה זכות בחירה כבר שלושה חדשים אחרי הגיעם לארץ, אין להתפלג שסיימת מפלגה המנצלת את ה־ מנטאליזם מיוחדת של עולים אלה כדי להתחזק. אין לבוא בטענות רק אל מפא־י שטיפחה את שיטת ה„משיחיות“, יש להתרעם על כל אלה שפתחו בפניה את „ישראל השניה“ לתעמולה זו.

עמנוס אילון, הארץ, 3.8.51

הצידוק השני, השיקול שני המפורש, הוא ה־ מגביות, — והוא נובע במישרים מן הראשון. בלי „ציונות“ אין מגביות, ובלי מגביות — בל נחטא בשפתינו! — אולי גם אין „ציונות“... אם אין קמח אין תורה, ואם אין תורה אין קמח. כאן לפנינו הודאה ציונית ברורה, בתוך להט פולמוס־של־בחירות, כי אין המגביות צורך ה־ „עליה“ דוקה, כי יותר מכך, הרבה יותר מכך — ה„עליה“ היא צורך המגביות.

בלי שיהיה להם צידוק להתמיד בתביעת מג־ביות ובהנאה מהן לא יוכלו חוגים רחבים בישוב הוותיק לקיים את רמת־חיהם המנופחת, שאינה עומדת בשום יחס לייצור הממשי של המדינה; בלעדי זאת לא יוכלו גורמים כלכליים ומפלגתיים שואפ־מנופול להתבסס ולהתעצם ולהרחיב שליטתם על משק המדינה וענייניה, ועל קהל־הבוחרים.

לחיוק הנחותינו אלו דינו אם נציין, שלדעת אנשי־כלכלה ואנשי־צבור מסוימים זורם חלק־הארץ של כספי המגביות (יש סוברים, כשלושה רבעים) לכיסי מה־שקוראים ה„ישוב הוותיק“; ש„סולל בונה“ לבדו בצע בשנת 1950 בלבד עבר דות בהקף של כ־50 מיליון ל"י; ושלולא שלי־טתה היחסית של מפא־י בחלק מרכזי המהגרים היו השגיה בבחירות האחרונות לכנסת דלים אף יותר משהיו, וההגמוניה הפוליטית שלה היתה נמצאת מעורערת במידה חמורה; וכן שמצב הרנוחה היחסי בתעסוקה הוא מלאכותי ורופס ומקוים בכוח ההון הפילנטרופי של המגביות, כמוהו כן מתח־הרווחים המנופח שבצרו להם חרשתנים ובעלי־עסקים, ורמת־החיים המנופחת של חוגים מסוימים.

זהו, אפוא, הרקע החמרני־האנוכי־האינטרסנטי למדיניות קבוץ־הגלויות. למשטר ההגירה־הציוני.

מדינה — או „קבוץ גלויות“

האם אנחנו מתנגדים להגירה? האם סבורים אנחנו שאין למדינה צורך בה? לא ולא.

סביב קול פרשים ודהרה; ובהתחשר העננים על ההרים והנה הפרשים נשקפים מתוכם. איומים ונוראים ומלווי ברקים. ובאחד הימים נשמע קול דהרה חזק בהרים והאדמה רעשה ויברחו התוש־בים מפחד ומרחוק ראו את בתיהם קורסים תחת הלמות הרעדה. ולא שבו עוד התושבים אל העמק כי עתה ידעו כי אכן „ארור הוא העמק“.

הזקן כלה ספורו והמדורה דועכת, זורה אורה ארגמן על פני היושבים קשוחים סביב, ורוח קרה החלה לנשב והברקים ולכים ותוכפים. כה ישבנו השקט רגעים מספר ואחר קם הזקן, ויאמר, „והנה אני הלאיתי אתכם בספורי ואתם דרך ארוכה עוד מחר לפניכם“, ויברכנו בשם אללה, וילחץ את ידינו, ואחר נבלע בחשכת הסער. התכרבלנו בשמיכותינו ונרדמנו אך בטרם שחר התעוררנו לקול רעם נורא וסערה חזקה: הצמרות רעשו והרוח יללה ואחר תכפו הרעמים וברקים האירו את כל הסביבה. ישבנו מכורבלים בשמיכותינו באין אומר ואולם בתוך רוח הסערה דמינו כולנו לשמע קול פרשים ודהרה, ואחר ניתן הגשם וכל הסביבה מלאה קול שקשוק וצהלה.

בידיהם לברכו על נצחוננו ויצו לתפסם ויגירם הוא בעצם ידו לפי חרב, „שנאתי בבוגדים“, אמר, „והיו תחת קרובי המתים“, ובראות בני הכפרים מרחוק את הנעשה נבהלו וינוסו אל ההרים. ויצו הבק על אנשיו וירדפו אותם, כל אשר השי־גוהו הגירו לפי חרב ואת הכפרים שרפו באש. ואחר אסף הבק את אנשיו וישט מעל המקום. „ארור הוא“, אמר.

ימים רבים היו אנשי הכפרים הנותרים יראים לחזור לכפריהם וינדרו בהרים רדופי פחד וק־ללה, וגופות עשרת הפרשים נשארו בשדה אין קובר, וסוסיהם עם הסוס השחור אשר לבן השייך דוהרים בסערה סביב ומראיהם איום מאד. וחורף היה אז, חורף קשה מאין כמוהו, וגשמים חזקים ירדו ויהרסו את המדרגות בהרים והאדמה הטובה נשטפה, ואחר החלו בני הכפרים חוזרים אט אט והנה עלה העמק קוצים כולו ושיחים וסלעים עטו את צלעות ההרים. ואחר בא קיץ לוהט ושחון ומי המעין דללו מאד. ויקשו החיים על הכפרים מאד, לא עוד פוריים היו ההרים סביב, כל היום פרכו גום ולחם לא היה לספם. ובבוא החורף, בימי גשמים וסער, ונשמע בהרים

צרה חדשה: כנענים עליך, ישראל

הגלות בישראל, נגד השפעת התרבות היהודית ואורח-החיים היהודי, מפני שמתחילים הם לכך בשוין-נפש. "לא אכפת לי", עזבוני לנפשי, תנו לי מנוחה. ויש יהודים הרואים זאת בשביעות רצון: הנה גורע ללא בעיות, ללא צרת-היהודים. אולם דרכה של התפתחות זו שוב היא דרך ההתבוללות היהודית לארצותיה מאז — הדרך לניתוק מן היהדות, מן העם היהודי.

...ומור: קיימת בישראל קבוצה משונה המכונה "נטורי קרתא" — גם בה אין ברכה יתרה לישראל — ועליה מרבית לכתוב, מספרים על פראותה ועל דרכיהם המשוונות של חבריה. אך את אנשי-"אלף" — הם מלהזכיר! ואם העתיד נותן העברית עוד מזכירה לפעמים את החבריה, הרי העתונות היהודית הגדולה, אשר לה סופרים רבים בישראל, זו שותקת — ומדוע? האם לא משום שסופריה רואים בכנענים תופעה הנושאת חן, הנחשבת טובה ונורמלית, הואיל והם עצמם אינם מרוחקים ממנה? — רק שהללו עזי-פנים וגלויי-לב יותר, אפשר גם מחוצפים... אולם אין הם מכאיבים להם, הואיל והאידיאלים שלהם אינם רחוקים מאלה של הכנענים.

ובכן יש לאמר בגלוי ובעז: ה"כנעניות" גדלה אורגנית מתוך גישה לאומית לא-נכונה, מתוך הדרך הכוזבת של החינוך בארץ-ישראל. הטרדיה מקורה בכך שמלכתחילה ניצב ה"שוב" לא כניגוד לגלות, אלא לעם היהודי ותכנו. ולא תמעת הסכנה, הסכנה של ההפכות ישראל לכנען, היא לא תפחת כל זמן שלא יחזור הישוב בלב ונפש אל היהדות ואל התרבות היהודית, כפי שעזי צבתם ההיסטוריה הארוכה של העם היהודי בארץ-ישראל ובגלות. אם לכאן ואם לכאן: או שתהיה ישראל ישראל, "מרכז רוחני", מעונה של התרבות היהודית האינטגרלית, כהתפתחותה ה"היסטורית עד היום, או ש"ישראל"... חס-שלום לא תהיה עוד ישראל. דרך שלישית אין. ויפה שעה אחת קודם.

מביאים אנו בזה את עיקרו של מאמר שנדפס בחוברת אפריל ש. ז. של הירחון "קיום", היוצא בפאריס בלשון היהודית, מעטו של סופר ופובליציסט יהודי בשם א. גולומב. תגובתו הנרגשת של בעל המאמר על הופעתם של אנשי-"אלף" בישראל, אפשר לראות בה תגובה מענינת, אבל לא מפתעת, של יהודי איש-רוח האמון על הייחוד העדתי של מסורתיו וערכיו, ונזכר חורבן עולמו הוא מבקש בכל לבו לראותם ניצבים איתנים ב"מדינת היהודים", בישראל.

קצרות והחל לבקר את העם היהודי בשנאה ופתוס, וסיים במלים: "עד שקמנו אנחנו..." והעובדה שהנה ניצבת קבוצה קטנה של מתלמדים כנגד העם כולו, היא שחתכה אז בלבי כבסכין.

עצם הנהגת העברית במבטא הספרדי דוקא נבעה בתוך-תוכה מאותה שנאת-המקור, וכן גם העמדת מבטאם של הערבים כדוגמה וכמופת.

פעם נודמנתי שם לחגיגה של רקודי עם של כל העמים בתלבשותיהם הלאומיות, רק היהודים חסרו שם. וכשיום פעם איזה מורה טוב להכין מסכת על פי שירו ההתולי של ביאליק, "מי יודע עיר לישטינה", היתה זו מסכת של לעג ושחוק אנטישמי על כל היהודים בגלות. וההתנכרות אינה נחלתם של הכנענים ה"רשמיים" בלבד.

*

...לעתים קרובות נדמה לי שדברים יהודים מסוימים משתיקים את התופעה הכנענית מפני שבמעמקי לבם אין הם מופתעים כלל גם אינם נפחדים; אדרבה, מרוצים הם מהם, ובלבד שלא יהיו הללו (הכנענים) גלויי לב ועזי מצח כל כך... אל תגידו בגת — אל תספרו ליהודים, אשר מהם יש לקחת כסף. אולם בתוך תוכם רור צים הם שהנוער, "הדור השני לגאולה", ינתק לחלוטין את קשריו אל היהדות.

ואף אם מועט מספרם של הכנענים הרשמיים, הרי יש מספר גדול של כנענים-בכוח, כנענים סבילים: אין הם לוחמים נגד השפעתם של יהודי

הנקל לראות שענין לנו כאן (ב"אלף" — המע.) בקבוצה של מתבוללים ושונאי ישראל גלויים, אנטישמיים, שהגויים יכולים ללמוד מהם את תורת שנאת-ישראל.

אם כך הוא, הרי מחובתו של כל יהודי חושב להרהר קמעה, להתאמץ לבאר את התופעה הע"גומה, לחשוף את שרשיה!

ובל יבואו אלינו המנחמים הרשמיים, אלה נביאי-השוא האומרים כי הכל שפיר; אלה שתומי-העין הרואים אך טוב בישראל, אף גם השקרנים-המשימים עצמם כאינם רואים — וכה ינחמונו לאמור: "צברים מספר", "כעשרים חמור" מי-מוח צעירים", וכיוצא באלו נחמות קזב ואוולת: הסרטן גדלו כגודל אפונה, אך אם על הלב יופיע, סכנה בחובו, כי בכוחו לגדול. ומי יודע מה-גדולה המכה כבר כיום? הנה מתפארים הם הללו שמספריהם גדלים והולכים.

*

...השאלה הראשונה היא, האם הכנענים הללו דבר-שבמקרה הם, שהובא עם יסודות בלתי-רצויים אחרים בורם העליה, — או שגדלו אור-גנית בישראל גופה, כתוצאה חינוך לא נכון, כתוצאה משגיאות וטעויות באורח החיים, שהן חלק מן המציאות ההיא.

עובדה שהמכה היא ישראלית, שם לידתה ושם גידולה, אולם חידקה הובאו ממקום אחד, עוד בעליה הראשונה והשניה ועם כל העליות המאוחרות יותר. אלה הם חידקי שנאת ישראל והיהדות, שקנו להם שביטה בלכות שורה של בונים ולוחמים אידיאליסטים. אלא שלפני כן היו החיידקים רצוניים, כמו שמכנים את הדבר בלשון הגנטיקה, מדוכאים היו ולא באו לכלל ביטוי. בישראל מצאו להם את הקרקע הפורייה עד כדי להיות סכנה לאומית.

ואנשים פקוחי עינים הזהירו. אך לדאבון לבנו שוא היו אזהרותיהם: לא אבו שמוע בקולם. כשם שגם כיום אין רוצים לראות את הסכנה נכוחה. הראשון לצופי האסון היה אחד-העם בכבודו ובעצמו. משבקר בראשונה בגמנסיה העברית "הרצליה", כתב אחרי כן — בתחילת המאה הזאת היה הדבר — על דבר "שלילת הגלות" אשר מצא במקום ההוא: "שלילה זו תגרור אחריה שלילת הרבה, שאחריתן מי ישרנה".

במונח "שלילת הגלות" עצמו טמונה היתה שגיאה. במקום המלה "גלות" צריכה היתה לבוא המלה "גולה". לא שללו את גורלו המר של העם בגלות, את העול הזר ואת הצרות, אלא שללו בפירוש את העם עצמו, את כל קניינו, את כל אשר יצר למען יהיה בו כוח להחזיק מעמד. לשון פשוטה, תחת השם "שלילת הגלות" נסתתרה מלכתחילה מנה הגונה של שנאת-ישראל. כעבור עשר שנים, בשנת 1913, נודמנתי לחגיגת הגמר של המחזור הראשון של אותה גמנסיה, "הרצליה". לא אזכור עוד פרטים, אולם דבר אחד נחרת בזכרוני: יצא לפני הקהל בחורון צעיר במכנסים

מ ר ב ז ה ע ו ל ם

העולם העתיק. המאורעות המבולבלים של ימי הביניים האפלים מסתכמים כשורת נידדות של שבטים ברבריים כנגד-כיוון-השעון סביב לים התיכון, בעוד היהודים נודדים באותה תקופה בכיוון ההפוך, עם כיוון השעון. וכן הלאה.

לא כל המורים בישראל רואים את העולם בכללותו ראייה צנטריפטאלית באותה מידה; אבל הרוב רואים אותו כך, כפרט הדור הקשיש, שהם עצמם נתחנכו במוסדות דתיים, ובידיהם רוב העמדות האחריות. בתוך צעירי המורים פגשתי בטפוסים מודרניים טובים שביום מן הימים ישברו את שלטונם של הזקנים שעבר זמנם.

א. קמטלר: הבטחה והגשמה

מנהל הגמנסיה הרצליה הסביר לי את דרך הלימוד של גיאוגרפיה מדינית. הקושי הראשון, אמר, לשכנע את הילדים ילידי הארץ כי יש יהודים בשאר ארצות בעולם שהם בני עמם. דבר זה נעשה על ידי שמסבירים לילדים שעבודת קיוממה של ארץ-ישראל תלויה מבי חינה כלכלית ביהודים הללו שבארצות נכר, על ידי תרומותיהם לקרן הקיימת. "צילי אינה אומרת ולא-כלום לילד הישראלי הטן — עד שנודע לו כי כך וכך לירות אספה הקרן הקיימת בצילי. אז הופכת צילי פתאום להיות מציאות".

בשיטה אגוצנטרית כעין זו מלמדים גם היסטוריה. ללימוד התקופה העתיקה משמש התנ"ך מקור עיקרי, וישראל מוצגת כמרכז

א. תם

רשימות ערביות

עד כדי כך

בבית-הקפה ההדור שבעיר הוא יושב בקומבו. כפייה ועקל, ופניו דלות ורעות ובעיניו אש טרור פה מהבהבת. קוניאק, הוא אומר למלצר. ועוד קוניאק. ועוד.

— כבר אינך מוסלמי, אברסלים?
— מה-פירוש?

— מה לך שותה קוניאק כוס-אחר-כוס, ובחודש רמדאן?

אברסלים מפריח חיוך מריר.

— מרוע הזמנים, ידידי, בטלה האמונה ועברה. מרוע הזמנים יש ואתה מהרהר שכנראה אין דין ואין דיין, אין חוק ואין דת.

אברסלים לא בלב קל הוא מתריס דברים כל-פי השמים וחוקות נביאם. הוא משפיל את עיניו ואנחה כבדה מתמלטת מגרונו.

— וכל זאת בגלל האדמה, אברסלים?

— אדמה... וכי קלה היא בעיניך? ארבע מאות-וחמישים דונם מטע ומזרע יש לך ובא מישור ושם עליהם כפו ומשייר לך עשרים מהם! וכל זאת למה? נפקד אתה! אבל הריני כאן, ובתעודת-זהות ישראלית שלכם זיכיתם אותי, ועשיתם אותי ישראלי, לאמור: עשיתם אותי יהודי, ורק באשר לאדמה דיני כדין פליט ובן-הפקר?

— ערער, אברסלים, הגש ערעור, הלא אמרתי לך.

— למי? — שואל אברסלים וחיוכו מר, דע-תני, ערמומי.

— לפני הרשות תערער. לפני בית-הדין לער-עורים.

— ילד אתה עדיין, אחי.

— למה? ראה, הנה אותו נמר אלהווארי, למשל, מערער וזוכה, ושולחיו זוכים ומקבלים נכסיהם בחזרה, וכאלה כן אחרים. לא הכל הפקר פה.

— עודך ילד, וכי סבור אתה שלא פעלנו ולא עשינו ככל שתמצא ידנו? הבל וריק, כל הענין הוא בכך שעל הקרקעות הללו העלו את הישוב ההוא החדש, וכיון שאלה צריכים לאדמה שוב לא יועיל לך ולא כלום. גזרה היא, ונחלתך לזרים תהיה.

— וכלום אין משפט במדינה הזאת?

— משפט... אני אגיד לך היכן המשפט במדי-נת ישראל. יודע אתה היכן?

— בלוע הסטן ובלוע הכרן הוא, — לוחש אברסלים.

— דברים קשים אתה אומר.

— דברים קשים אני רואה.

שתיקה גופלת בינינו. נבון אני, ושפתיו של אברסלים רוטטות קמעה ולחלוחית משונה יש בעיניו.

ולוא היה זה ענין של נכסים בלבד, — חזור האיש לשיחו, — מעלש. אבל הוסף על כך את סאת העלבון והחרפות והכאב יום-יום. כשלאחר שנוטלים ממך את אדמתך ובתיך, את הבית האחד מחריבים סתם ובבית השני קובעים לשכה מלשכות הרשות, כשלאחר זאת באים ושמים עליך שוטרים בני-פקועה, מצחצחי-נעליים וסתם

ריקים ופוחזים שהלבישום מדים, והללו מהלכים בכפרך ונוהגים כך שררה ומחפשים בכליך בכל עת-מצוא ומעפרים כבודך בעפר שעה-שעה, ויש שיגשו אליך בדברים רכים, לאמור: „סדר לנו קצת אורז וסיגריות פלאירס מעבר-לגבול“ וכאשר אתה משיב שאין עיסוקך בהברחה יתנפ-לו עליך בגדופים ובמתנת-יד נדיבה... וכשלאחר כל אלה באים עליך זאטוטי תימנים בני-בלי-שם שתמולי-שלשום באו הלום ובהיותך מהלך בשדות כפרך הם עטים עליך ברובים שנתן להם השלטון וצועקים עליך: „לך מפה, ערבי בן-כלב!“ ומגרשים אותך בחרפה ובחוק-יד מעל אדמתך... וכשלאחר כל אלה אתה מהלך בכביש או ברחובה של עיר ובלבך הרגשה של פרשע וחשש שהנה-הנה יגש שוטר או חייל או סתם עובר-אורח ויחפש בסלך ובכליך הואיל וחוקה עליך שנשק אתה נושא אתך ודבר-אורז בלבבך... יא-אחי, הדברים האלה קשים הם מנשוא!

— אל נא בקולך, אברסלים, אנשים שומעית. — הנח לי... אמור נא, יודע אתה מפני מה היינו שונאים את המלך ג'ורג'?

— ודאי, משום שזרים היו כאן האנגלים וב-ארצנו משלו, בארץ לא להם.

— לא, לא משום כך. בגלל השוטר האנגלי, יהירותו ושחצנותו. בגללו שנאנו את ממשלת אנגליה, ובגלל השוטרים והפקידים שישראל מעמידה עלינו, סופנו שנשנא את ממשלת ישראל.

— ולא זו בלבד, — ממשיך אברסלים, — האנגלים בכוח כבשו את הארץ מידי התורכי ובכוח שלטו בה שלושים שנה, אבל חוק ומשפט נתנו בה במקום חוק התורכי ומשפטו, והישרא-לים — מוטב, את הארץ כבשו בגבורת-ימינם, ובאשר הם המושלים להם הזכות לעשות בנו כטוב בעיניהם, אבל חוק לוא נתנו בארץ, חוק ישראלי! הלא זה אסונה של מדינת-ישראל שחוק אין בה ומשפט אינה יודעת.

— מה אתה סח, אברסלים?

— יודע אני מה אני סח. אנחנו, על כל פנים, לא נראה חוק. כל אדם יעשה בנו ככל העולה על רוחו ועל ודון-לבו.

— סוף דבר מה יהיה עליך, אברסלים, עליך ועל שכמותך?

— באלוהים, איני יודע. אנחנו אין לנו מוצא ומנוס. פה בישראל אין לראות קץ לסבל, ואל מלכות עבדאללה אם נברח הלא כלה יעשו בנו, כי בוגדים אנו בעיניהם, משתפי-פעולה עם היהוד, מרגלים מכורים לישראל. הלא ידעת, כזאת וכזאת עשו שם בפלוגני ובאלמוני מאנשי הכפר ומנערי אשר עברו שמה, והלא ידעת כמה שנים עסק הכפר הזה עם היהוד, בנשק ובמסחר ובשרותים, ואיך עמד לה לירושלים הנצורה בימי הקסטל ובימי המצור, ועתה, חיינו אינם חיים ועתיד אין לנו לא בכה ולא בכה. בוגדים אנו כאן ובוגדים אנו שם.

הגבר הקמוט והנבון ונשוא-הפנים בן החמי-שים דמעות יורדות על לחיו השזופות והצפודות, דמעות-קוניאק-ושבר, קולו נחנק.

— חיי, יש שאני חושב כי טוב-טוב לי לשלוח יד בנפשי...

המ"ל: א. י. סופר / העורך: א. אמיר
נדפס בדפוס מל"ן

הכותב אלינו, המבקש לחתום על העתון, או לקבל גלינות קודמים, ישנה ע"פ הכותבת:

מערכת „מלך“, דפוס מל"ן, הלל הזקן 6, ת-א
או: „מלך“, ת. ד. 2860, ת-א

בירושלים נא להתקשר אל: א. אמיר, המושבה

היוונית, בית 37.

בחיפה — אל: י. קינן, ר' גרעון 17, הדר הכרפל

המחיר 100 פר.

צדקה

המשטר שלנו הוא אחד בעולם: משטר של צדקה, של חלוקה, הפושטת צורות ולובשת צורות ותכנה במקומו ובעינו עומד. ישוב זה על תקציבים מחיתו: מי במישרים ומי בעקיפים ומי בעקיפי-עקיפים.

בדוק ותמצא: אלמלי הוטל עלינו לחיות מזה שיש לא-לידה של ארץ זו לשלם חלק עבודתנו — מזה ורק מזה — —, כמו שכל יגע ועמל בכל ארץ אחרת חי רק על כך מה שארצו יכולה לשלם לו —, היינו נאלצים להחזיר את רמת חיינו אלף מעלות אחרונות: להנמיכה ולחזור ולהנמיכה.

מכאן שכל המהפכנים המדברים על המפכה סוציאלית אצלנו אינם אלא דרדקי שלא למדו אלף-בית די צרכם. אין לנו לא מדינה קאפיטאליסטית ולא מדינה סוציאליסטית. יש לנו מדינה שלא היתה דוגמתה: מדינה של צדקה. ועד היום לא שמענו כי תיעשה מהפכה בהקדש. והייתכן כנוי אחר למדינה שלמעלה מרבע של אוכלוסיה יושבים בכל מיני מעברות, והרבע הזה מן ההכרח שיגדל ויגדל?

פסיכולוגיה אחת בחלד

המשטר מוליד פסיכולוגיה, הפסיכולוגיה שלנו היא של גיוונים מן התמחויו ושל גבאי צדקה שלהם. הפילוסופיה של הפסיכולוגיה הזאת בטויה הגלוי אחד: אסור לספר מן החדר! כל מה שנעשה אצלנו הכרח שיבוא לידי הסדר, לידי „תקנון“ בתוך ד' האמות שלנו. שמה, חלילה, אם יוגד בגת, יבולע, לכולנו, אסור לספר, ומכאן שגנבים ומועלים אסור להעמידם לדין, עושים בהם דין בינם לבין עצמם: מפטרים אותם — אם מפטרים — ממשותיהם ואין מגלים שמותיהם ברבים. כדרך שעשה השופט-החוקר במוסד גדול שלנו. לא יוצאו הדברים מעברו השני של הבית. שקט! ובמה שנוגע לזה אין כל הבדל ולא ייתכן שיהיה הבדל בין ארגון לארגון, בין מוסד למוסד, בין מפלגה למפלגה. כולנו יונקים ממקור אחד: מן החלוקה, ואין במפלגות אלא מה שיש בציבור. גזירת החיים היא ואין לשנותה אלא עם טינוי המשטר.

לנו פסיכולוגיה אחת בחלד.

ק. שבתאי

(דבר, 13.8.51)